

ՀԱՅ ՈՐԲԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅՆԹԱՊԻ ՈՐԲԱՆՈՑ
ՃԻՒՆԻԷ - ԼԻԲԱՆԱՆ

Ա.ԿՆԱՐԿ ՄԸ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ

ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(1919 ՕԳՈՍՏՈՍԷ 1923 ՅՈՒՆԻՍ)

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Ա.Գ.ԼԵՊԻՍԿԱՆԻՆ

1923

ՀԱՅ ՈՐԲԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅՆԹԱՊԻ ՈՐԲԱՆՈՑ
ՃԻՒՆԻԷ - ԼԻԲԱՆԱՆ

Գր. ՄՈՋԱՐԵԱՆ

9

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

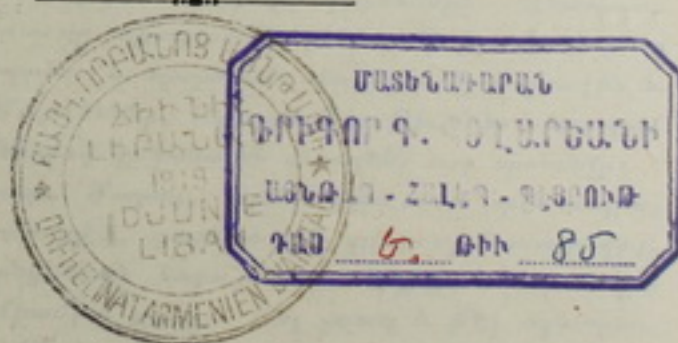
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ

ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(1919 ՕԳՈՍՏՈՍԷ 1923 ՅՈՒՆԻՍ)

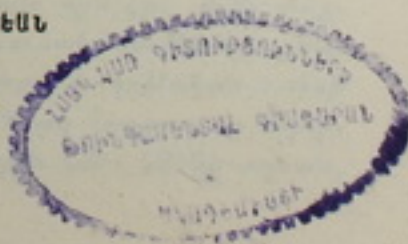
377
743

ՅՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ԳԱՍՍԱՊԵԱՆ

ԱՂՆՔՍԱՆԳՐՈՒ

1923

քսան հազարի մօտ հայութիւն մը կար արդէն քաղաքին մէջ և Պիրէնիկի, Տէր-Ջօրի կողմերէն նորանոր խմբեր կը հասնէին ամէն օր: Miss Frearsonի Մարտինի որբանոցէն ետք, ACRNE(*) յաջորդաբար հիմնած էր իր մանչերու և աղջկանց որբանոցները, որոնց վրայ կուգար աւելնալ Mr. Travis ինն եւս, Հալէպէ փոխադրուած:

Որբանոցներու շատութիւնը, սակայն, պատճառ մը չէր որ նորերու կարիք չմնար: Բօր-Սաիաի քէմբին Այնթապցի որբերը եկած և դուրսը մնացած էին, ուրիշներ ալ կային որոնք կը հասնէին Անթուրայէ և Սիւրիոյ, Տէր-Ջօրի զանազան անկիւններէն, վերջամեաց զաղթական խմբերու հետ:

ՈՐԲԱՆՈՑԱՐԻ ԱՌԱՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրերուն էր, երբ, Եգիպտոսի Հայ Որբախնամ Ընկերութիւնը, որ ղինադադարէն ետք կարճ ատենի մէջ ա՛յնքան գնահատելի գործունէութիւն մը ունեցած էր Անթուրայի, Պալատտ-Պազուսպայի, Ատանայի որբանոցներու ն և Սիւրիոյ ընդհանուր կարօտելոց օգնութեան և հոգածութեան գործերուն մէջ, իր երկու պատուիրակներուն, փաստարան Տ. Յակօր Ալադարմի և Տ. Հ. Ազատեանի առաջնութեամբ կը ձգտէր իրականացնել Այնթապցի մէջ հիմնելի Ազգային Որբանոցի մը ծրագիրը: Լոնտոնի Հայոց Միացեալ Ընկերութեան օժանդակութիւնը և Բրիտ. Զինուորական Իշխանութեան խոստացուած աջակցութիւնը քաջալեր կը հանդիսանային Որբախնամին, որպէս զի փութով հետապնդէր իր այդ ծախահարելի ձեռնարկը:

ՏՆՕՐԷՆԻ ՀՐԱՒԻՐՈՒՄԸ

Տիար Ազադարմ Պէյրութի և Հալէպի Անդլ. Զինուորական Իշխանութեանց հետ տեսնուելէ և անոնց ալ աջակցութիւնը ապահովելէ ենք, հիմնելի որբանոցը կառանի մը կապելու առաջադրութեամբ, գործնական քայլեր կսկսի առնել Հալէպի մէջ: Որբանոցին Տնօրէնութեան պաշտօնը կ'առաջարկուի Տիար Ղազարոս Ղալիկեանի, փորձառու կրթական վաստակաւոր մը և նախկին Տնօրէն՝ Այնթապի Ագնական երկրորդական վարժարանին, որ 1919 Մարտէն ի վեր կը զանուէր Համա, իբրեւ Տնօրէն՝ Բրիտանական Իշխանութեան պաշտպանութեան տակ ծնունդ առած որբանոց-այրիանոցի:

(*) Այժմու Near East Relief (Ամերիկեան Նպաստամատոց):

Տիար Ազազարմ և Տիար Ղազարիկեան ուղղակի բանակցութենէ մը և փոխադարձ լուսաբանումներէ ետք, վարչային, կազմական, մատակարարական և ներքին ղանադան կէտերու շուրջ համաձայնութիւն մը կը կայացնեն Հալէպի մէջ. ի ներկայութեան Տիարք Մ. Սերոբեանի (այն ատեն արքեպ.), Օ. Մազլումեանի և Գ. Ճիւլըճեանի: Որբանոցը պիտի բացուէր Այնթապի մէջ. պիտի պատկանէր Հ. Որբախնամ Ընկերութեան և բրիտանական կամ արաքիւն օժանդակութիւններէ անկախաբար, մասնաւոր աջակցութիւն մը պիտի ապահովուէր տեղացի հայութենէն: Բրիտանական Իշխանութիւնը պիտի հայթայթէր որբանոցին հացը՝ Տիար Ազազարմի ելած հաւաստումի մը համաձայն (*): Որբանոցը պիտի ունենար 500 որբ, երկսեռ, նախընտրութիւնը արուելով 5է 14 տարեկան բացարձակ (անհայր-անմայր) որբերու: Որբերը, ընդունուելէ առաջ, պիտի ենթարկուէին բժշկական լուրջ քննութեան և վերջապէս, ամէն ջանք պիտի ի զործ դրուէր որպէս զի հիմնելի որբանոցը պարզ ապաստանարան մը ըլլալէ աւելի զառնար ուսումնարան մը:

ՎԱՐԻՉ ՄԱՐԲԻՆ

Տիար Ազազարմ 1919 Օգոստոսին կը մեկնի Այնթապ, տեղւոյն պայմանները ուսումնասիրելու և անհրաժեշտ նախապատրաստութիւնները լրացնելու համար:

Այնթապի մէջ Տիար Ազազարմ իրեն խորհրդակից-աջակից կ'ունենայ իր հրաւերով կազմուած Խնամակալ Մարմին մը, որ ապա պիտի ստանձնէր որբանոցի վարչային հոգը, Տնօրէնութեան հետ զործակցաբար: Խնամակալ-Վարիչ Մարմնոյն անդամներն էին.

Սրբ. Տ. Ներսէս Բ. թաղուգճան (Առաջնորդական Փոխանորդ Այնթապի)	Նախագահ
Տիար Տօքթ. Գէորգ Ասլանեան	Աւելցուցիչ
» Արմենակ Ճէպլճեան	Աւելցուցիչ
» Սարգիս Կ. Նազարեան	Գանձապետ
» Երսէֆ Պարոտեան	
» Յակոբ Գարամանուկեան (**)	
» Յակոբ Համալեան	

(*) Քանի մը օր տարուցակելէ ետք՝ դադրեցուած, որով, հացի մատակարարումն ալ, սկիզբէն ի վեր ծանցացած է Որբախնամի վրայ:

(**) Անձնական զործերուն բերումով չէ կրցած մասնակցիլ Վարիչ Մարմնի աշխատութեան:

Տիար Աղազարմ անձամբ ներկայ կ'ըլլայ Խնամակալ Մարմնի առաջին նիստերուն. քանի մը օրուան մէջ կ'արձանագրուին երկու հարիւրէ աւելի օրքեր. կը վարձուի Ազգային պանդոկը՝ անկողնի, զգեստեղէնի շինութեանց և այլ նախապատրաստական աշխատութիւններու համար:

ՏՆՕՐԷՆԻՆ ԱՅՆԹԱՊ ՄԵՆՈՒՄԸ

Տիար Աղազարմ՝ Հայէպ դարձին՝ կը հնազդէ Տնօրէն Տիար Ղալիկեանին օր, Համայն օրրանոցին վերջին օրերն ալ — մեծ մասամբ արարներու քովէն ազատուած անչափահաս աղաք և խումացուած աղջիկներ — Հայէպ փոխադրելէ վերջ համբայ կլէ դէպի Այնթապ, ստանձնելու համար նորահաստատ օրրանոցին անօրէնութիւնը:

Տնօրէն Ղալիկեան, Համայն Բրիտ. իշխանութեան ներկայացուցիչ Major Neve ի բարեհաճ արտօնութեամբ, կը յաջողի իրեն հետ Այնթապ փոխադրել Համայն օրրանոցին գոյքը (պղինձեղէն, խոհանոցի առարկաներ, անկողնի կազմած և այլն), ընդամէնը 250 եզրիպտ. ոսկի արժողութեամբ: Բացի ասկէ, Այնթապի օրրանոցին կը յատկացուի Համայն Ազգ. Միութեան մօտ մնացած 40 օսմ. ուկրի գումար մը եւս:

Տիար Ղալիկեան Այնթապ կը հասնի Սեպտեմբերի սկիզբները. վարիչ Մարմնի հետ խորհրդակցարար նոր ձևոնարկներ կ'ըլլան փութացնելու համար օրրանոցի պաշտօնական բացումը: Կը վարձուի Պարսուժեան շէնքը, եռայարկ տուն մը Գայանճըղի մէջ. հայկական թաւերու կեդրոնը. Տնօրէնութեան կողմէն կը հրաւիրուին մի քանի պաշտօնեաներ եւս(*) և աւելի ընդարձակ սահմանի մը մէջ առաջ կը տարուին պաշարի, զգեստեղէնի. անկողնի պատրաստութեան աշխատանքները:

ՈՐՐԱՆՈՅԻՆ ԲԱՅՈՒՄԸ

25 Սեպտ. 1919

Արձանագրուող օրքերէ առաջին խումբը, 70 հոգի, 22 Սեպտեմբերին քննութեան ենթարկուելով, անհայր ու անմայր, 5է 1½

(*) Պ. Գալիք Պարսուժեան (մասակարար), Պ. Գրիգոր Պողոսեան (խարսիգար, որ Համայն օրրանոցին մէջ ալ նոյն պատճօնով կը զսնուէր):

տարեկան 28 առողջ որբեր մաքրուելէ և նոր զգեստներով զգեստաւորուելէ հար կ'ընդունուին ներս։ Որբանոցը պաշտօնապէս կը բացուի 25 Սեպտեմբեր, Նինգլարթի օր և այնուհետեւ, ամէն օր նոր որբեր կ'ընդունուին, ըլլա՛յ Նին արձանագրութիւնրէ և ըլլա՛յ նոր գիմողներէ, միշտ ի նկատի ունենալով որբերու տարիքը, առողջութիւնը և անախրականութիւնը։

Որբերու բժշկական քննութեան հոգը ստանձնած էր Վարիշ Մարմնի Ատենապետ Տօքթ. Գ. Ասլանեան, որ ազգասիրաբար շարունակած է մինչև վերջ, ձրիօրէն(*)։ Որբանոցի համար նախապէս վարձուած շէնքը, Ազգ. պանդոկը, յատկացուած էր բորսաութեամբ կամ գոնջութեամբ կառկածելի որբերու ապաքինական դարմանումներուն։

Կ Բ Թ Ա Ր Ա Ն

Որբերուն թիւը, որ Սեպտեմբերի վերջը 45 եղած էր, օրէ օր բազմապատկուելով, Նոյեմբերին կը հասնի 117ի(**) (87 մանչ և 30 աղջիկ) — Բիլլիի կազմաւորւած հալ որբանոցէն զրկուած որբերով։

Որբերուն կրթութիւնը՝ որբանոցին աւագ նպատակը ըլլալով, Հոկտեմբերի սկիզբները տեղի կ'ունենան ուսումնական կարգ մը կազմակերպութիւններ. որբերը կը բաժնուին 3 դասարանի(*.)։

ա) Գրեւ-կարգաւ չգիտցողներ .

բ) Սկսնակներ .

գ) Նախնական ուսում մը առածներ։

Կը կազմուի Ուսուցչական Մարմին մը՝ չորս հոգիով(†), երկու ուսուցիչ և երկու ուսուցչուհի, որոնց հետ դասեր կ'ստանձնէ որբանոցի քարտուղար Պ. Գրիգոր Պօղոսեան եւս։

Սկիզբի տիւրներուն դասաւանդութեան նիւթերն կ'ըլլան Հայ. լեզու, Հայ. Պատմութիւն, ռուսոլութիւն, իրարանոթիւն,

(*) Որբանոցը Այնքապի մէջ քուակաւոր բժիշկ չէ պահած. տե՛ս մը՝ Տ՛ր. Յ. Խալվէեան և Էսֆեր՝ Տֆր. Մ. Հախիսեան օրական մէյ մէկ ժամ այցելած և ձրիօրէն ստանձնած ևն այդ պաշտօնը։

(**) Քսան քարքեր վայելէ, բայց, բացարձակ մեծամասնութեամբ՝ Այնքապի։

(*.) Նոյեմբերի մէջ 5-ի վերածուած։

(†) Պարոններ Գարուբիւն Մովսէսեան, Ասուր Քէզիկեան և օրիորդներ, Ալեի Հեղինեան, Ազնիւ Տէմիրեան։

գեղազրու թիւն, որոնց վրայ կ'աւելցուի Ֆրանսերէն լեզուն ալ (Ֆրանսացիներու ժամանումէն ետք)։

ՈՐՐԱՆՈՑԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԼԵՃՈՒՆ

Ընդունուած որբերը, մեծամասնութեամբ Այնթապ-թիլիսի շրջանակէն, հետեւաբար՝ թրքախոս, առջի օրէն կը բռնադատուին հայերէն խօսելու։ Որբանոցին պաշտօնական լեզու կ'ընդունուի հայերէնը և դռնանակութեամբ կը դիտուի որ երկու ամիս չանցած, բաւ մ'իսկ հայերէն չզիտցող որբեր ու որբուհիներ հայերէն կ'արտայայտուին ամենայն դիւրութեամբ։

ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Որբերու համար արհեստներու ուսուցման անհրաժեշտ պէտքը գնահատելով, Տնօրէն Ղալիլեան՝ Վարիչ-Մարմնի հետ խորհրդակցաբար այդ ուղղութեամբ ալ ձեռնարկներ կ'ընէ և ծրագիր-պիւտճէ մը պատրաստելով կը մատուցուի Կեդրոնի գնահատութեան։ Ամենայն հաւանականութեամբ, 1920ի սկիզբները այդ ձեռնարկն ալ պիտի ի գլուխ հանուէր. քանզի, ինչպէս կը յուսացուէր, Եգիպտոսի Այնրապի Տարագրելոց Միութիւնն էր որ պիտի ձեռք առնէր արհեստանոցի ծախուց մատակարարութեան հոգը։ Դժբախտաբար, քաղաքական պայմանները կուգան յեղաշրջել ծրագրուած ու ձեռնարկուած բոլոր աշխատանքները։

ՅՐԱՆՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՅՆԹԱՊ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Անգլիական զբաւման բանակը Հոկտեմբերէն սկսեալ հետզհետէ կը քաշուէր Այնթապէն ու շրջակայքէն և ամառն վերջերը, հասնող Ֆրանսական ու հայ-կամաւորական զինուորը, հրամանատարութեամբ Lt. Col. Flye Ste. Marieի, կը փոխանակէին մեկնողները։

Ֆրանսական ուժերու ժամանումը, սակայն, քաղաքական տեսակէտով բարերար հոգմեր չէ որ կը բերէր իրեն հետ։ Թուրք ազգայնական շարժումը, Մուսթաֆա Բէմալի և իր արբանեակներուն կազմակերպութիւնը, անգլիացիներու օրով սաղմնուած, իր գոյութիւնը կը սկսէր զգալի ընել ո՛չ միայն Անատոլուի, այլ և Այնթապի և շրջակայից մէջ։ Դաշնակից զբաւման ոյժերու հոկտեմբերեան փոխանակումը հաշտ աչքով չզիտուեցաւ մինչև վերջ և Ֆրանսական ոյժերու մուտքը՝ փոթորկոտ օրերու նախադուռը եղաւ։

ՏԱԴՆԱՊԻ ԱՄԻՍՆԵՐ (1919 Նոյեմբերէ 1920 Մարտ)

Նոյեմբերի առերևոյթ խաղաղութիւնէն ետք, ձմրան հետ կը սկսին ծայր տալ քաղաքական դժուարութիւնները: Ըամբաներու վրայ կոզուպտումներ, քաղքին մէջ թէ դուրսը ցոյցեր և աննպաստ արտայայտումներ սովորական դէպքեր կը դառնան: Շատ չանցած անոնց վրայ կ'աւելնան անհետացումները, ապանութիւնները ու սոյոքթթը: Մարաշի փետրուարեան ընդհարումն ու իր ողբերգական վախճանը կը խանդավառէ Այնթապի և չրջակայից իսլամ բնակչութիւնը և չէթէական խմբերը. ձամբաները կը փակուին և Ֆրանսոյ մերը, քաղքին հայութեան հետ կը մնան պաշարման տակ:

Տապնապի և ահուղոյի մատնուած, մանաւանդ՝ Յունուար 31ի խուճապէն ետք, հայերը հեռոյնեւէ կը կեդրոնանան հայկ. թաղերու մէջ, մէկ կողմէ ապաւինելով Ֆրանսոյ մերու պաշտպանութեան, միւս կողմէ ձեռնարկներ ընելով ինքնապաշտպանութեան և ներքին կազմակերպութի համար:

ՈՐԲԱՆՈՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՄԵՍԿԷ

(1919 Հոկտ. — 1920 Մարտ)

Որբանոցը, հակառակ քաղաքական այդ աննպաստ պայմաններուն, իր զբաղումները կը շարունակէր ըստ առաջնոյն: Կրթական անդրանիկ կրթամեակի վախճանին, Մարտի մէջ, քննութիւններն ալ կը կատարուին:

Սակայն, ձամբաներու փակումը, հազորակցութեան դժուարութիւնները պատճառ եղած էին որ կեդրոնի առաքումները յապաղին. անտեսական տաղնասլը զգալիօրէն կը ճնշէր որբանոցը և տեղային փոխաւումներ, ավանսներ հաղիւ կը բաւնային զայն(*):

Ֆրանսացիք հացի համար թէպէտեւ յանձնառութիւն մը ունեցած չէին սակայն, կարելի եղած էր Ֆրանսերէն ուսուցումին համար ամսական 50 ոսկիի նպաստ մը ապահովել, ինչ որ կանոնաւորաբար վճարուած է Նոյեմբերէ Ապրիլ:

Որբերու թիւը 120ի հասած էր. բայց, յաւելումը և 500ի հասցումը — ինչ որ նախածրագրուած էր, նախապէս՝ չէնքի անբաւարարութեան և ապա՝ ծնունդ առնող պայմաններու անստու-

(*) Փոխառումներ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.էն: Acnet. ավանս՝ Ֆրանսական Իշխանութեցէ եւայլն:

գուլթեան տակ, բնական է որ յետաձգուէր, կեդրոնն ալ, միեւնոյն նկատումներով, նոյնը կը հրահանգէր արգէն:

ԱՅՆԹԱՊԻ ԴԷՊՐԵ

1921 Ապրիլ 1/ին կը պայթի Այնթապի գէպքը, արգիւնք՝ ամիսներու լարուած գրութեան: Մարտ 28ին Քիլիսէ մեկնած Փրանսական պաշարարարձ զօրաօխն մը, ինդանօթի ոյժով հաղիւ կրցած էր կտրել թիւրք պաշարման գիծը և երբ, Ապրիլ 1/ին այդ զօրաօխներ կը դառնայ Քիլիս, կը հանդիպի նոյնքան զօրաւոր ընդդիմութեան մը՝ դարանակալ չէթէական խմբերու կողմէ: Հրապարակէ մը տրուած հրացանի ազդանշանի մը վրայ, քաղքին մէջ ալ կ'սկսի ընդհանուր հալածանք մը. խուժաններ՝ գէնքով ու քարով կը հարուածեն նահանջող հայ բազմութիւնը: Քանիններ կ'ոյնան անշուշտմանք՝ վիրաւոր, արիւնշուտ, հաղիւ կը ճողոպրին. ուրիշներ կը մնան գերի, խումբ մը Փրանսացի զինուորներու հետ: Թիւրք-ֆրանսական բախում մը ծնունդ առած էր, որուն առաջին դռները՝ հայեր կ'ըլլային. և հայերը բնական է որ պաշտպանողական գիրք մը առնէին անյապալ, իրենց սպաննացող անխուսափելի ալէաին դիմաց: Ինքնապաշտպանութեան համար եղած ներքին կաշմակերպութիւնը(*) հրաշքներ կը գոծէ այդ օր, պատնէշներու հիւսումով և հայ մարտական ոյժերու գիրքերու ետեւ հրաւիրումով:

ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐԸ

Որբանոցներու հարցը բացառիկ կարեւորութիւն ընծայող հարցերէն մին էր: Այնթապ այդ օրերուն 2500է աւելի որբ կը համադրէր իր մէջ և բախումի անխուսափելի հաւանականութիւնը աշիթ առած էր որ կանուխէն կարգադրութիւններ ըլլային անոնց համար: Թրքական շրջանակներու մէջ զանուոյ որբանոցներն ու այրիանոցը հետզհետէ կեդրոնացուած էին հայկական թաղերու մէջ և Aerne իր անմիջական պաշտպանութեան, ամերիկեան գրօշին հովանոյն տակ առած էր զանոնք: Որբախնամի Ազգային Որբանոցն ալ անհրաժեշտօրէն պիտի ապաստինէր ամերիկացոյ. այդ պահանջը

(*) Գլխաւորութեամբ Պ. Պ. Ասուր Լեւոնեանի և Աւետիս Գալմիսեանի եւ մասնակցութեամբ բոլոր կուսակցութիւններու և քաղաքի ու շէղացի հայութեան:

Ֆ մէնէն աւելի շեշտուած էր Մարաշի դէպքէն ետք, երբ, ճամբաներն ալ փակուած՝ կեդրոնի առաքումներն ու հրահանգները կը յապաղէին և արտաքին օժանդակութեան մը կարիքը կար: Վարիչ Մարմինը իր 2 Մարտի նիստով Տնօրէն Ղալիկեանի լիազօրութիւն կուտար որպէս զի ACRNEի Վարիչ Տնօրէն Mr. J. H. Boydի հետ բանակցելով նպաստաւոր համաձայնութեամբ մը մեր որբերն ալ Լնթարկէր ամերիկեան պաշտպանութեան:

ՈՐԲԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՈՎԱՆԻ ՏԱԿ

Ապրիլ 1ին, բոլոր որբանոցներու հետ, Որբախնամի որբանոցն ալ ամերիկեան դրօշի տակ կ'աւնտի: Որբերն ու որբուհիները կը փոխադրուին Ամերիկեան Հիւանդանոցի և Աղջկանց Գօլէճի շէնքերուն մէջ, ուր, ACRNE կը ստանձնէ բովանդակ որբերու սնուցման ու խնամածութեան հօգը:

ԲԱՆՈՒՄԻ ՕՐԵՐԸ

Ապրիլի առաջին երկու շաբաթները անհաւասար բախումներու և խիզախ մարանչումի մը շրջանը կ'ըլլայ հայ փոքրաթիւ խումբերուն համար. ֆրանսական սյմերը այդ օրերուն գործօն մասնակցութիւն մը չեն ունենար և հայ գունդը առանձինն կը ճակատի թրքական գոնային յարձակումներուն դէմ:

Ռուսաստի պակասը, սակայն, առաջին օրէն կը ճնշէր պաշարուած ժողովուրդը. պարենաւորման կազմակերպութիւնը, նպաստահաւաքումներով, տեղային գնումներով հազիւ պիտի կրնար 15000ի մօտ հայութեան — մեծ մասամբ գաղթական և նպաստի կարօտ — մէկ ամսուան սնունդը ապահովել. վերջերը, ֆրանսական convoi ներով Հալէպէն ու Բիլիսէն բերուած ալիւրն ալ խիստ անշնան էր տիրող ծով կարիքին աւջ:

Որբանոցները, բնականաբար, կը կրէին ուտեստեղէնի նոյն տապալակը. անոնց պատրաստ պաշարներն ալ, ծայրայեղ խնայողութեամբ մը սպասուելով, ամէնէն շատ մէկ ու կէս ամսուան պիտի բաւարար ըլլային (*) և եթէ պաշարման վիճակը աւելի երկար տեւէր, սովը անխուսափելի վախճանն էր որ կը սպաւնար:

(*) Որբանոցներու պատեւէն մաս մ'ալ տրամադրուած էր կուռղոյ ոյճերու. Աղզային Որբանոցի պղզուր գեթէ ամբողջութեամբ տնուած էր ազգին:

գուժեան տակ, բնական է որ յետաձգուէր, կեղբոսն ալ, միեւնոյն նկատումներով, նոյնը կը հրահանգէր արդէն:

ԱՅՆԹԱՊԻ ԳԷՊԵՐ

192) Ապրիլ 1ին կը պայթի Այնթապի գէպը, արդիւնք՝ ամիսներու լարուած դրութեան: Մարտ 28ին Քիլիսէ մեկնած Ֆրանսական պաշարարաձ զօրաօին մը, խնդանօթի ոյժով հաղիւ կրցած էր կտրել թիւրք պաշարման զինք և երբ. Ապրիլ 1ին այդ զօրաօինը կը դառնայ Քիլիս, կը հանդիպի նոյնքան զօրաւոր ընդդիմութեան մը՝ դարանակալ չէթէական խմբերու կողմէ: Հրապարակէ մը տրուած հրացանի ազդանշանի մը վրայ, քաղքին մէջ ալ կ'ակտի ընդհանուր հալածանք մը. խուժաններ՝ զէնքով ու քարով կը հարուածեն նահանջող հայ բազմութիւնը. քանիննր կ'իյնան անշունչ. ոմանք՝ վիրաւոր, արիւնլուտայ, հաղիւ կը ճողոպրին. ուրիշներ կը մնան գերի, խումբ մը Ֆրանսացի զինուորներու հետ թիւրք-ֆրանսական բախում մը ծնունդ առած էր, որուն առաջին զոհերը՝ հայեր կ'ըլլային. և հայերը բնական է որ պաշտպանողական գիրք մը առնէին անյապալ, իրենց սպաննացող անխուսափելի աղէտին դիմաց. ինքնապաշտպանութեան համար եղած ներքին կաշմակերպութիւնը(*) հրաշքներ կը գոծէ այդ օր, պատնէշներու հիւսումով և հայ մարտական ոյժերու գիրքերու ետեւ հրախրումով:

ՈՐՐԱՆՈՅՆԵՐԸ

Որբանոցներու հարցը բացառիկ կարեւորութիւն ընծայող հարցերէն մին էր: Այնթապ այդ օրերուն 25)0է աւելի որբ կը համարէր իր մէջ և բախումի անխուսափելի հաւանականութիւնը առիթ տուած էր որ կանուխէն կարգադրութիւններ ըլլային անոնց համար: Թրքական շրջանակներու մէջ զանազ օրբանոցներն ու այրիանոցը հետզհետէ կեղբոնացուած էին հայկական թաղերու մէջ և Acme իր անմիջական պաշտպանութեան, ամերիկեան գրօշին հովանոյն տակ առած էր զանոնք: Որբախնամի Ազգային Որբանոցն ալ անհրաժեշտօրէն պիտի ազատէր ամերիկացոյց. այդ պահանջը

(*) Գլխաւորութեամբ Պ. Պ. Ասուր Լեւոնեանի և Աւետիս Գալմիսեանի և մասնակցութեամբ բոլոր կուսակցութիւններու և տարադիր ու սեղացի հայութեան:

ժ մէնէն աւելի շնորհաւոր էր Մարաշի գէպքէն ետք, երբ, ճամբարներն ալ փակուած՝ կեդրոնի առաքումներն ու հրահանգները կը յապաղէին և արտաքին օժանդակութեան մը կարիքը կար։ Վարիչ Մարմինը իր 2 Մարտի նիստով Տնօրէն Ղալիկեանի լիազօրութիւն կուտար որպէս զի ACRNE-ի Վարիչ Տնօրէն Mr. J. H. Boyd-ի հետ բանակցելով նպաստաւոր համաձայնութեամբ մը մեր որբերն ալ Լնթարկէր ամերիկեան պաշտպանութեան։

ՈՐԲԵՐԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՈՎԱՆԻՍ ՏԱԿ

Ապրիլ 1ին, բոլոր որբանոցներու հետ, Որբախնամի որբանոցն ալ ամերիկեան դրօշի տակ կ'առնուի։ Որբերն ու որբուհիները կը փոխադրուին Ամերիկեան Հիւանդանոցի և Ալջլանց Գօլէճի շէնքերուն մէջ, ուր, ACRNE կը ստանձնէ բովանդակ որբերու սնուցման ու խնամածութեան հոգը։

ԲԱՆՈՒՄԻ ՕՐԵՐԸ

Ապրիլի առաջին երկու շաբաթները անհատաւոր բախումներու և խիզախ մարանչումի մը շրջանը կ'ըլլայ հայ փոքրաթիւ խումբերուն համար. ֆրանսական սյմերը այդ օրերուն զօրծօն մասնակցութիւն մը չեն ունենար և հայ գունդը առանձինն կը ձակասի թրքական զօռոյթին յարձակումներուն դէմ։

Ուսանալի պակասը, սակայն, առաջին օրէն կը ճնշէր պաշարուած ժողովուրդը. պարենաւորման կազմակերպութիւնը, նպաստահաւաքումներով, տեղային գնումներով հազիւ պիտի կրնար 15000ի մօտ հայութեան — մեծ մասամբ գաղթական և նսրաստի կաթօտ — մէկ ամսուան սնունդը ապահովել. վերջերը, ֆրանսական convoi-ներով Հալէպէն ու Քիլիկէն բերուած ալիւրն ալ խիստ աննշան էր տիրող ծով կարիքին աւջն։

Որբանոցները, բնականաբար, կը կրէին ուստեսանդէնի նոյն տազնապը. անոնց պատրաստ պաշարներն ալ, ծայրայեղ խնայողութեամբ մը սպասուելով, ամէնէն շատ մէկ ու կէս ամսուան պիտի բաւարար ըլլային(*) և եթէ պաշարման վիճակը աւելի երկար տևէր, սովը անխտաւարելի վախճանն էր որ կը սպասնար։

(*) Որբանոցներու պատահէն մաս մ'ալ տրամադրուած էր կուուող սյմերու. Ազգային Որբանոցի պլոուրը գրեթէ ամբողջութեամբ տրուած էր ազգին։

Որբերու և զաղթական այրիններու, ապառազ դատակարգերու քաղքէն մեկնումը միակ փրկարար ելքն էր ուր կը յանգէին Ազգ. Միութիւնը, Ամերիկացիք և Ֆրանս. իշխանութիւնը:

ԲԱՆՈՒՄԻ Բ. ՇՐՋԱՆԸ

Ապրիլ 17է սկսեալ բախումը իր երկրորդ շրջանը կը մտնէ. հայ ոյժերը 16 օր շարունակ մաքառելէ, իրենց մօտիկ թրքական թաւերը գրաւելէ և ճակատը հարթելէ ետք, ասպարէզը կը ձգեն Ֆրանսացիներու և Col. Normand իր զօրամասերով կը ձեռնարկէ ռազմական լուրջ գործողութեանց: Թնդանօթներու գործածութիւնը, թրքական ոյժերու՝ Ֆրանս. բանակատեղիին շուրջ խտացումը, կոիւնին կեդրոնը կը փոխադրեն քաղքին արեւմտակողմը, ուր կը զրտնուէին որբերու երկու ապաստանարաններն եւս, Ամերիկեան Հիւանդանոցը և Աղջկանց Գօլէճը: Թշնամի գնդակներ կը սկսին առէն ասան զոհեր խել հոյն իսկ անմեղ որբերու շարքերէն:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՓՈԽԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Որբերու փոխադրութիւնը այդ պայմաններու տակ անյետաձգելի պահանջ մըն էր (*): ACRNEի Հալէպի Տնօրէնը Dr. Lambert, փոխադրութեան գործը յաջողցնելու և անձամբ վարելու համար Այնթապ կուգայ և Մայիսի երրորդ շաբթուն կը սկսին մեկնումի պատրաստութիւնները:

1920 Մայիս 25ի զիշերին կը մեկնի առաջին կարաւանը — ACRNEի որբերէն մաս մը, Որբախնամի որբերը և Miss Frearsonի որբուհիները, զաղթական և տեղացի 3000ի մօտ հայութեան մը հետ, հետի կամ բռնակառքերով: Ֆրանսական convoi-ի զօրաբաժինը կ'ընկերանայ մեկնող խմբին:

ԱՅՆԹԱՊԷ ՊԷՇԵՐՈՒԹ

Ամերիկացիներէ տրամադրուած և սեփական ծախքով վարձուած 12 մօտ կառքերով կը փոխադրուէին Որբախնամի որբերն ու պաշտօնէութենէն մաս մը: Գոյքերէն ամենակարեւորները (անկողին,

(*) Շատ վերջեր, Պէշուք փոխադրուելէ ետք, լսեցինք թէ Որբախնամի իր կողմէ ձեռնարկեմբ քրտն եւ պատուիրակուցի Տիկինն Ջ. Եսայեանի պաշտօնում եւ որ Այնթապի որբանոցը ապահով վայր մը փոխադրելու համար աշխատի:

զգեստ, պղնձեղէն, խսիր, զիրք ևլն.) կարելի եղած էր միասին բնոյնել :

Երկու օրուան ճամբորդութենէ մը ետք կարաւանը կ'իջեւանի Դիլիա (եկեղեցին ու զպրոցը). որբերը, Մայիս ՅՈՒն Դիլիաէ մեկնելով Գաթմայէ շոգեկառք կը նստին և Հալէպի վրայով կը փոխադրուին Պէյրութ, Յունիս լինալ :

Ժամանակ որբերը ֆրանսական և ամերիկեան վրաններու տակ կը պատապարուին քարանձինայի բակին մէջ, որ հետզհետէ կը դառնայ որբերու եմբը :

ՈՐԲԱՆՈՅՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ACRNE ինքն էր որ ստանձնած էր որբերու կերակրումին հոգը, ո՛չ միայն փոխադրութեան օրերուն՝ այլև Պէյրութ ժամանումէ ետք, եմբի մէջ :

Վրանաբնակ այդ կեանքը մէկուկէս ամսու չափ կը տեւէ : Կիզիչ տաքը, վրաններու պակասը և անոնց հետ՝ մնունդի անբաւականութիւնն ու կազմակերպութեան թերին շեղանալէ անհրաժեշտ կը դարձնեն որբանոցներու անջատումը : Miss Frearson իր որբուհիները փոխադրած էր արդէն : Տնօրէն Ղալիկեանի տեղեկագրութեանց վրայ Որբախնամի Կեդրոնի վարչութիւնն եւս, Յունիսի վերջերը կը հրահանգէ Պէյրութի մէջ կամ շրջակայքը գտնել յարմարագոյն վայր մը և իր որբերը հոն փոխադրելով վերջ տալ տիրոջ անստգութեան և թափառական կեանքին :

ՆՈՐ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐԻՆԸ

Տնօրէն Տիար Ղալիկեան, Պէյրութի պայմաններուն անծանօթ, իր առաջին տեղեկագրովն իսկ կը շնչոտէ տեղւոյն վրայ նոր վարիչ Մարմնի մը կազմութեան պէտքը : Կեդրոնը, զնահատելով տնօրէնութեան առաջարկը, համամիտ կը գտնուի և այդպիսի Մարմին մը կազմելու իրաւասութեամբ՝ անհրաժեշտ հրահանգը կուտայ Պէյրութի Ազգ. Միութեան :

Ազգ. Միութիւնը, Տիլին Զապէլ Եսայեանի օրով ծնունդ առած Եռանդամ Խնամակալ Մարմնին լրացումով, 5 Յուլիսին կը կազմէ նոր վարիչ Մարմինը, հետեւեալ անդամներով.

ՈՐՐԱՆՈՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Աճուրի նպաստին զապարման հետ կեդրոնը ձեռք կ'առնէ Որբանոցի մատակարարական ամէն հոգը և իր ամսական կ'անոնաւ որ առաքումներով (գրամ, զգեստեղէն, գրենական պիտոյք և ըն.) կը փութայ բառնալ անտեսական լուծը՝ որ երկար ատեն ճնշած էր որբանոցը :

ՁԻՐԱՆՍՍԱԿԱՆ ՆՊԱՍՑ

Վարիչ Մարմնոյ Ատենապետ Հայր Պօլոս Վրդ. Արիսի դիմումներուն արդիւնքով կարելի կ'ըլլայ Փրանսական Assistance Publique-էն որբանոցիս համար ապահովել իր ամսական ալիւրը(*) (որբ զլուխ օրական կէս քիլօ հաշուով) : Բաց աստի, իրբն շարունակութիւնը Այնթապի մէջ ստացուող կրթական նպաստին, նոր դիմումի մը վրայ, յետ քննութեան որբանոցիս կը յատկացուի տարեկան 3000 ֆրանքի նպաստ մը, Inst. Publiqueի 19 Նոյեմբեր 1920 թուակիր պաշտօնագրով(**) : Ատեն ատեն գրենական նպաստներ ալ կը ստացուին, ի շարս նպաստընկալ տարբեր հաստատութիւններու :

ՈՐՐԱՆՈՅԸ ԻՐԻՆԻ ՌԻՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Որբախնամ Ընկերութեան Այնթապի որբանոցը, իր հաստատութեան օրէն աստի, մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայած է ուսման, այն համագումով, թէ որբերը ըլլա՛յ իրբն արհեստաւոր և ըլլա՛յ իրբն անհատ քաղաքացի, միշտ պէտք պիտի ունենան զէթ նախակրթարանային ուսումի մը, ճանչնալու համար իրենք զիրենք և զիտակցօրէն նուիրուելու համար այն աշխատանքին, որուն պիտի լծուին աներկբայ իրենց կեանքին տեւողութեանը :

Որբանոցի ճիւղիէ հաստատումէն անմիջապէս յետոյ, կրթական տարեշրջանի սկիզբը, 1920 Հոկտ., Տնօրէնութեան կողմէ Որ-

(*) Որ շաբուցակուեցաւ տուիլ մինչեւ 1921ի Օգոստոսը :

(**) Կրթական նպաստը կը շաբուցակուի մինչեւ օրս, փոխան 3000ի տարեկան 2400 ֆրանք (օ/օ 20 նուազումով) : Inst. Publiqueի կողմէ բնիկներ, մերք Conseillers անձամբ կուգան կ'այցելեն Որբանոցը : Կանոնաւորապէս կը մասնուցուին եւամսեայ վիճակագրական տեղեկագիրներ :

բախնամի կեղրոնի վարչութեանց կը մատուցուի կրթական ծրագիր մը, ըստ որում Որբանոցը պիտի ունենար զից կանոնաւոր դասաւարան, հետեւեալ բաժանումով. —

I. Ծաղկոց. — (Ընտելարան-վարժոց՝ սկսնակներու համար):

II. Նախակրթարանի դասարաններ. —

1) Առաջին Դասարան. — Տարկ. Ա. և Բ. տարիներ:

2) Երկրորդ » — Մանչերու և աղջկանց առանձին բաժանումներով:

3) Երրորդ Դասարան. — Միջին Ա. և Բ. տարիներ:

4) Չորրորդ » — Երկուս (ի հարկին մանչերու և աղջկանց առանձին բաժանումներով):

5) Հինգերորդ Դասարան — (Բարձրագոյն Կարգ, Երկուս):

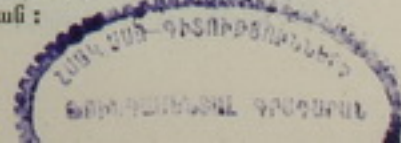
Ուսուցման նիւթերը պիտի ըլլային Հայերէն և Յօաննաբէն լեզուներ, կրօն (= Բարոյագիտութիւն), Հայ. Պատմութիւն, Ուսուցում, Աշխարհագրութիւն, Իրարանութիւն, Գեղագրութիւն, Երգեցողութիւն, Մարմնամարզ, և Բարձրագոյն Դասարանին համար՝ Ընդհ. Պատմութիւն, Բնաբանութիւն, Բնագիտութիւն և այլն, որոնք պիտի համադրէին իրենց մէջ պիտանիին ու նախնիին միանգամայն:

Մատուցուած կրթական ծրագիրը Որբախնամի վարչութեանց եւս զննատեսական ու հաւանական արժանացած ըլլալով, կրթարկութեան կը դրուի Նոր տարւոյն շանի հետ:

1920 ՀՈԿՏ.Է 1921 ՅՈՒՆԻՍ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Օգոստոս-Սեպտեմբերի սրտարատական դասախօսութիւններէն ետք 1920 Հոկտ.ին կը սկսին կրթական կանոնաւոր աշխատութիւնները: Որբերը կը բաժնուին հինգ դասարանի և Այնթապի թահուրոնէն, քէմրի վրանարնակ կեանքէն ազատուած, անցած զից ամիսներու ամիսներ կը փոխարինուի կրկնապատկուած աշխատանքով: Ուսուցչական Մարմինը(*) իր կողմէ ոչինչ կը զլանայ վառ

(*) Ուսուցչական Մարմնոյ կազմը. — Տիար Ղ. Ղալիկեան (Տեօքէն), Պարոններ՝ Ասուր Կասրազեան, Յովսէփ Ղալիկեան, Գրիգոր Պոզարեան (Կարսուեան), Օրբագիրներ՝ Ազնի Տէմիրեան, Ազնի Աղաեան:

պահելու համար արժարժուած ուսումնական եւանդը և 1920է 1921 կրթական տարեշրջանը որբերու և որբանոցի համար ամէն տեսակէտով կ'ըլլայ բեղուն և արդիւնաւոր:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԻ—ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԻ

1921 Փետրուարէն սկսեալ ուսման նիւթերուն կ'աւելցուի երաժշտութիւնը (ձայնական և զործիական), այցելու ուսուցչութեամբ ծանօթ երաժիշտ ջութակահար Պ. Յակոբ Իւվէզեանի: Կը կազմուի երկսես երգչախումբ մը, մօտ 80 հոգիով, և նուազախումբ մը՝ ջութակ-մանտօլին-ֆլիւթ նուագով 12 որբ-որբուհիներով: Որբերն ու որբուհիները Պ. Իւվէզեանի մարզումին տակ շատ քիչ տեսնի մէջ կը յաջողին հասարակութեան առջեւ ներկայանալ իրենց երգերով ու նուագներով, բառաօրիկ հրապոյր մը և առաւելութիւն մը ընծայելով Որբանոցի հանդէսներուն և հաւաքայթներուն (*):

ՄԱՐԶԱՆՔ

«Ասողջ միտք՝ ասողջ մարմնի մէջ» . ա՛յդ եղած է Այնթապի որբանոցին վարիչներուն տիրական համագումներէն մին և անով իսկ բացատրելի է մասնաւոր կարեւորութիւնը որ կ'ընծայուի խաղի, մարզանքի և դաստարանային կամ հաւաքական շրջապայութեանց: Այնթապի մէջ սկսուած շուէտական մարզանքը շարունակուած է ի ձիւնիէ(**): Խաղի, մարզանքի փորձերուն համար մասնաւոր կերպով վարձուած է և յարգարուած այն գետինը՝ որ կը տարածուի Որբանոցի արդի շէնքին դիմաց: Վերջին երկու տարիներուն ներմուծուած են ըմբշական (athlétique) այլեւայլ մարզանքներ եւս (ցատքումներ, վազքեր, չուան, ծանրութիւն վերցնել, գունդ արձակել ևլն.): Foot-ballի բաւարար գետին չգտնուելուն, գոհացուած

(*) Քոյր որբանոցներէն շատերն եւս, մեր որբանոցին հետեւելով իրենց ուսման ծրագրին մէջ առած են երաժշտութիւնը (սմանք՝ լոկ ձայնական, երգչախումբ, ուրիշներ՝ զործիականն ալ — նուազախումբ, ժանժար — միասեղ), այցելու ուսուցիչ ունենալով Պ. Յ. Իւվէզեանը:

(**) Որբանոցի մարզանքի ուսուցիչներն եղած են. Պ. Յ. Մոմենեան (Այնթապի մէջ), իսկ ի ձիւնիէ, մի քանի առժամեայ մարզիչներէ եւս, Պ. Ասեվյան Տարսուսի (ձիպէլլի որբանոցէն, 3-4 ամիս) եւ Պ. Վարդան Իսէնէսէրեան (վերջին երկու տարիներու ընթացքին):

է Basket-ball ուլ։ Ամառ օրերուն աղոյ համար այլապէս հաճելի մարզանք մը կը դառնայ ծովային լողանքը, առաւ և իրիկուն։

ԱՇԽԱՏԱՆՈՅ

Որբերու համար արհեստներու ուսուցման անժխտելի պէտքը առջի օրէն զնահատուած ըլլալով, Որբանոցին Ճիւղիէ փոխադրումէն անմիջապէս ետք, Տնօրէն Ղալիկեան և նոր Վարիչ-Մարմինը խորհրդակցարար պատրաստած են համեմատ ծրագիր-պիւտճէ մը՝ հիմնելի աշխատանոցին համար և որ կ'ըզրոնի Վարչութեանց մատուցումով է 1921 Մայիսին։

Աշխատանոցը պիտի ունենար երեք ճիւղ. 1) դերձակութիւն, 2) հիւսնութիւն, 3) կօշկակարութիւն. և որոնք, իրենց ուսումը շարունակելով հանգերձ, օրուան կէսը պիտի անցնէին աշխատանոցի մէջ, մարզուելու համար վարպետ արհեստաւորներու ձեռքին տակ։ Արհեստաւորներուն պիտի արուէր ձրի խանութ — Որբանոցի չրջանակէն, և ամսական որոշ մի վճարում. խկ զօրծի, զօրծիքի, զրամագլուխի հայթայթումը և աղոյ վարժումը՝ պիտի պատկանէր արհեստաւորներուն. Որբանոցը չա՜նի կամ վետի խնդրոյն մէջ ալ պիտի մնար բացարձակապէս անմասն։

Կեդրոնը, զնահատելով մատուցուած ծրագիրը, համամասնութիւն կը յայտնէ և կը հրահանգէ Յուլիսին խկ բանալ աշխատանոցը և կուտայ առ այդ խնդրուած պիւտճէն։

Արհեստաւորներու նարումը, նախադրեալ մի քիչ խստագոյնանջ պայմաններու բերումով, ամիսներու կը կարօտի և մասնաւոր ծանուցումներէ և փնտառութիւններէ ետք հոգի կը յաջօլի։ Սնոգտեմբերի վերջերը կը կնքուին պայմանագրութիւնները և Հոկտեմբեր 1ին, 1921, Որբանոցի կօշքին կը բացուի իր Աշխատանոցն եւս(*)։

ԶԵՌԱՆՊՈՐԾ — ԱՍԵՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ինչ կարեւորութիւն որ կ'ընծայուէր աշխատանոցը՝ մանչրուն համար, նոյնը պիտի ընծայէր ձեռագործ-ատեղնագործութիւնը՝

(*) Աշխատանոցի վարպետներն. — Դերձակ՝ Պ. Մովսէս Միսիրեան (Այնթապցի), կօշկակար՝ Պ. Արսէն Կիլիսեւեան (Այնթապցի), հիւսն՝ Մ. Habib Younis (սեղացի մը)։

աղջիկներուն համար, որոնք, խոհանոցային ու ներքին ամէն տեսակ աշխատութեանց և դասերու մասնակցելով հանդերձ, պիտի կըրնային հրահանգուիլ այդ ճիւղի մէջ եւս։ Որքանոցը, իր Այնթապ գտնուած օրերուն չէր կրցած ձեռագործի համար մասնաւոր ուսուցում մը ունենալ։ Ծիւնիէ հաստատուելէ ետք ալ, առաջին տարեշրջանին, այդ ճիւղը մնացած էր առկախ. բայց, 1921ի տարեկան արձակուրդէն սկսեալ օրուան որոշ ժամերը կը յատկացունէին ձեռագործի և ասեղնագործութեան(*)։ 1921ի վերջերը նշանակելի արտադրութիւն մը կար արդէն (սեղանի և ափսէի ծածկոցներ, զանազան ժանեակներ, բանուած թաշկինակներ և լւ.)։ որոնցմէ 81 կտոր կը զրկուի Աղեքսանդրիա, կեդրոնի վարչութեան։

1921-1922 ԿՐԹ-Ա.ԿԱՆ ՏԱՐԵՆԵՐՁԱՆԸ

Ծիւնիէյի մէջ կրթական երկրորդ տարեշրջանը կը սկսի 1921 Հոկտեմբերին և կը տևէ մինչև 1922 Յունիս։ Նոր տարեշրջանին Որքանոցը կ'ունենայ բացի Ծաղկոց-Մանկապարտէզի բաժինէն հինգ կանոնաւոր դասարան։ Վերին երկու դասարաններու ուսանողութիւնը, իբր 30 հոգի, օրուան կէսը դասի և միւս կէսը աշխատանոցի զբաղմանց կը յատկացնէ. աղջիկներն ալ, նոյն կերպով, օրուան կէսը ուսման և միւս կէսը ձեռագործի կուտան։ Ուսուցչական Մարմինը, դոյզն փոփոխութեամբ կը պահէ իր առջի կազմը(**)։ Նոր շրջանի հետ՝ ուսմանց ծրագրին վրայ կ'աւելցուի գծագրութիւնը(***) և կեդրոնի մասնաւոր մի վարկով կը շինուին դրասեղաննետարաններ՝ երկու դասարանի բաւարար։

1921-1922 տարեշրջանին, բացի որբերէ (համագումար՝ 128 հոգի, 89 մանչ և 39 աղջիկ), զաստանդութեանց կը մասնակցին 12ի մօտ ցերեկօթիկ ուսանողներ եւս — Ծիւնիէ հաստատուած հայ ընտանիքներու զաւակներ — որոշ տարեկաններով։

(*) Ուսուցչուհի՝ Օր. Ա. Աղաեան։

(**) Ուսուցչական Մարմնի կազմը. — Տիար Ղ. Ղալիկեան (ՏԳՐԷՆ), Պարոններ՝ Յովսէփ Ղալիկեան, Վարդան Իսէնսէրեան, Սարգիս Վէլիքեան, Դրիգոր Պողարեան (Բարսուղար), Յակոբ Իսվէզեան (այցելու). Օրիորդներ՝ Ազնի Տէմիրեան, Ազնի Աղաեան։

(***) Ուսուցիչ՝ Պ. Վ. Իսէնսէրեան։

Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

Որբանոցը, Այնթապի մէջ, քաղաքական աննպաստ պայմաններու բերումով չէր կրցած ունենալ իր սեփական գրադարանը, որու պէտքը, սակայն, զգալի կը սկսէր դառնալ քանի որբերը կը դարգանային ուսման մէջ: 1921ի Ամանորի հանդէսին, Պէյրութի ազգայիններէն Տիար Աբրահամ Սարգսիեան և Տիար Մկրտիչ Պօղոսեան զովելի նախաձեռնութիւնը կ'ունենան ինքնաբեր նուիրատուութիւններով(*) հիմը դնելու Որբանոցի Գրադարանին, որ այնուհետև, նորանոր նուէրներով և զնումներով ճոխացած՝ այժմ ունի 400է աւելի հատորներ (Հայերէն, Թրանսերէն և Անգլիերէն լեզուներով): Կեդրոնն ալ զնահատելով գրքի և թերթի պահանջը, իր կողմէ ձեռնարկներ կ'ընէ և կ'սկսի շրկել տալ Եզրագոտէն՝ Արեւն ու Յուսաբերը, և Պոլսէն ճակատամարտը:

Պոլսէն և արտասահմանէն, բաժանորդագրութեամբ կամ նուիրատուութեամբ Որբանոցիս զրկուած են հետեւեալ թերթերն եւս. — Դարման, Հայ-Պատանի, Հայ-Սկսուս (Պոլսէն), — Ապագայ, Journal de Broderie (Բարիչէն), — Ազգ-Պանակ (այժմ Պայմար), Հայրենիք (օրաթերթ և ամսագիր), Կոչնակ, Նոր Կեանք-Արօր (այժմ Նոր օր), Ջանադէր, Փրկութիւն (Ամերիկայէն) և ըն.

Ա Յ Դ

Որբանոցի բարձրագոյն դասարանը, արտաքին ընթերցումի հետ միասին, զովելի նախաձեռնութեամբ մը 1922 Մարտէն սկսեալ կը հրատարակէ Այգ անուն աշակերտական կիսամասեայ պարբերութիւրթ մը, ձեռագիր, 16 էջնոց, հոն համախմբելով արձակ և ոտանաւոր գրական նախախորձերը որբերուն և որբուհիներուն: Այգ կանոնաւորապէս հրատարակուած է՝ մինչև օրս և ի մօտայ պիտի դառնայ Որբանոցի ընդհանուր աշակերտութեան ստիան, խմբագրական նոր կազմով:

(*) Տիար Սարգսիեան նուիրած է, երկու անգամով, 150 զիւր. Տիար Պօղոսեան՝ 59: Յիւսատիկի եւ Տիար Դաւիթ Աղամեանի (եօր անգամով, 70 կտր) եւ Ուսուցչական Մարմնի (100 կտր) նուիրատուութիւններն եւս:

ՆՈՐ ՇԷՆՔԵՐ

Նկատի ունենալով միակ շէնքի մը, մայրապետներու շէնքին, տնտեսականութիւնը 130ի մօտ որբերն ու 15ի չափ ներքին պաշտօնականները պարփակելու համար. միւս կողմէ, նկատի ունենալով որ երն ու որբուհիները անջատելու պահանջը, կեդրոնի պատուիրակ Տիար Գրիգոր Մանուկեանի հրահանգին վրայ 1921-1922 տարեշրջանին վարձուած են երկու շէնքեր եւս. մին՝ իրրե ննջարան մանչերու միւսը՝ իրրե հիւանդանոց(*)

ՈՐՐԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

և

NEAR EAST RELIEF

Եզրպատսի անվերջ խառնակութիւնները, կիլիկիոյ պարպումը և վերջապէս, տնտեսական աննպաստ պայմանները, բնական է որ իրենց ներգործումը ունենային Որբախնամի հասոյթի աշխարհներուն վրայ: Հանգանակութիւններ, հաւարոյթներ, նոյնիսկ վիճակահանութիւնն ու զանձանակները, նախորդ տարիներու բաղդատմամբ անդհաջադիչ արգիւնքներ կը բերէին և Որբախնամ Ընկերութիւնը, բռնադատուած, հեղհեղէտ ձեռք կը քաշէր Ատանայի, Պաղուպայի որբանոցներէն՝ բաւականանալու համար Ճիւնիէ փոխադրուած Այնթապի Որբանոցին զոյտ թեան ապահովումով:

Դժբախտաբար, տնտեսական պայմանները, լռիւզը, այդ իսկ դժուար կը դարձնէին և ազագայ անստղծութեանց առաջըը առնելու համար էական կը դառնար ունենալ կա՛մ նոյառտի բղխուն ազբիւր մը, կա՛մ օտար աջակից-աջակէն մը: Ֆրանս, Իշխանութենէն լայն աջակցութիւն մը ակնկալել, նոյառտուոր պայմաններով, գրեթէ անկարելի ըլլալուն կը մնար գործակցական համաձայնութեան մը գալ Near East Reliefի հետ, որ արդէն ինքզինք բացարձակապէս նուիրած էր հայ որբերու խնամածութեան, Հայաստանէ մինչև Պաղեստին:

Ամերիկացիք, ի սկիւրանէ անտի բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած ըլլալով մեր Որբանոցին հանդէպ — Այնթապի մէջ, և

(*) Հիւանդանոցի շէնքը, 1922 Յուլիսէ 1923 Ապրիլ աւստմապէս տնտեսադրուած է Պ. Յ. Իւվեզեանի, որոշ վարձով:

մանտանդ՝ Այնթապէ փոխադրութեան օրերուն և Պէյրութի քեմքը(*)
— անհաւանական չէր որ նոյնքան բարեացակամութեամբ ընդա-
ռաջ գային ըլլալիք «գործակցութեան» առաջարկի մը :

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՍԿԵՂԵՐ

Այդ ուղղութեամբ աշխատելու և Mr. Mc Afeeի Պէյրութ-
Սիւրիա շրջանակին նախկին վարիչ-անօրէնին հետ հասկացողութեան
մը զալու պաշտօնով, 1922 Ապրիլին Կեդրոնի կողմէ Պէյրութ կը
ղրկուի Տիկին Վիքթօրիա Արչարունի, որ, Տնօրէն Ղալիկեանի և
Վարիչ Մարմնի հետ խորհրդակցարար կը ձեռնարկէ բանակցութեանց :
Mr. Mc Afee զոճունակութեամբ նկատի կ'առնէ տարուած առաջարկը
և մի քանի կէտերու շուրջ հասկացողութիւններ ալ կը կայացունի .
սակայն վերջնական համաձայնութեան մը յանգիլ անկարելի կ'ըլ-
լայ : Կարգ մը պղտորիչ ձեռքեր, խեղաթիւրումներով և արտաքին
աննպաստ պայմաններու շահագործումով կ'աշխատին վիժեցնել
սխառած ձեռնարկը և երբ, Mr. Mc Afee Ուրֆա-Մարտին-Խարբերդ-
Սիւսի շրջանակին որբանոցները փոխադրելու գործով Թիւրքիա
կ'անցնի, բանակցութեանց շարունակումը կ'աւակախուի անորոշ ժա-
մանակի մը համար :

ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

Տիկին Արչարունի Եգիպտոս կը դառնայ Յունիսի երկրորդ
չարթուն . սակայն, Տնօրէնութիւնն ու Վարիչ Մարմինը չեն զադ-
րիր ներկայացող պատենութիւններէ օգտուելով նոր գիմումներ կա-
տարել և ի նպաստ գործակցութեան աշխատելէ : Վարիչ Մարմնոյ
Ատենապետ Տիար Ա. Սարրաֆեան ազդու ձեռնարկներ կ'ընէ Mr.
Mc Afeeի փոխանորդ՝ գործօն-անօրէն Mr. B. Dodgeի մօտ : Կատար-
ուած գիմումները ամուլ չեն մնար և քօմիթէին որոշումով մեկի
կը տրուին 40 որբեր (30ը մանչ և 10ը աղջիկ), 1922 Օգոստոսին
Near Eastի պաշտպանութեամբ (որը զուխ ամսական 10ը տօլարով) :

(*) Բացի սնունդի փոխադրութեան օմանդակութիւններէն, աւելն աւելն
հետեւական (Այնթապ) և զգեսեղէն (պաթթանիա, բրդէ շապիկ եւլն.) օգնութիւն-
ներ ալ եղած են մեր Որբանոցին :

ԱՆԱՏՈՒՄԻ ՈՐՐԵՐԸ

Mr. Mc Afeeի ֆանքերով Հայկ. Նահանգներէ փոխադրուած 3000ի մօտ որբերն ու որբուհիները, մասամբ Near Eastի գոյ որբանոցներուն մէջ բաժնուած (Ճիպէյլ, Ղաղիր, Անթիլեաս, Սայտա) և մասամբ՝ նոր կայաններու մէջ զետեղուած էին (Նէհր Իպրահիմ, Մամբլթէյն, Զուգ, Համմանա ևլն.)։ Սակայն, 1922ի վերջերը, երբ Գօնիա - Թալաս - Կեսարիա շրջանակին որբերն ալ, Միլիական կառավարութենէն վտարուած, եկան ապաստանեցան Պէյրութ, Near Eastը, անձրեւի տակ, անպատասար մնացած նորեկ որբերու համար առժամեայ կայաններ ճարելու ստիպողականութեան առջև զանուեցաւ, Mr. Mc Afee, ուրիշ որբանոցներու շարքին մեզի ալ զիմեջ որ այդ որբերէն մաս մը առնենք մեր պաշտպանութեան տակ։ Առաջարկը սիրով ընդունուեցաւ և նախ՝ 5կ, ապա՝ երեք անգամով 113 հոգի, մանչ և ալջիկ, առնուեցան մեր Որբանոցը, Near Eastի հաշուոյն։

ՏՆՅՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԵՂԻՊՏՈՍ ԵՐԹԸ

Գործակցութեան մը հարցը և բանակցութեանց վերսկսումը այնուհետև աւելի պահանջական կը դառնային, մանաւանդ որ Near Eastը կը ծրագրէր Ճիպէյլի մէջ ալ ունենալ իր սեփական Որբանոցը։

Որբախնամը, Իւմիրի և Պալաս անապատելի աղէտներէն վերջ տնտեսապէս աւելի եւս ճնշուած, մասնաւոր կերպով կը չնչտէր բանակցութեանց վերսկսման պէտքը։ Տնօրէն Ղալիկեան, Վարիչ Մարմնոյ լիազօրութեամբ, տեսակցութիւններ կ'ունենայ Mr. Mc Afeeի հետ, որ անձնապէս խիստ բարեացակամ արտայայտումներէ ետք, արամադրութիւն կը յայտնէ լայն գործակցութեան սակայն, քօմիթէին պայմանները, զորս Փետր. 5ի տեսակցութեան մէջ կը յայտնէ Mr. Mc Afee, այդ քան գոհացուցիչ չէին, նկատելով որ գործակցութենէ աւելի միացումի, ձուլումի ձգտում մը կը մասնէին անոնք։

Որբախնամը, ի սլլըանէ անտի, բանակցութեան հարցին մէջ գործակցութիւն մը յաջողցնելու տեսակէտը պաշտպանելուն, աննպաստ համաձայնութիւն մը, բնական է ո՛չ մէկ կերպով պիտի

ընդունելի ըլլար մեզ համար. քանի որ, այդ՝ Որբախնամին չորս տարիներու աշխատանքովը պահուած մօտ 12,000 եգ. ոսկի արժամ մի հաստատութեան, իր կաշմովն ու որբերովը ընկուղումը պիտի նշանակէր Near Eastի մէջ:

Ամէն պարագայի տակ, հարկ եղած լուսարանութիւնները տալու և վարչութեանց վերջնական հրահանգները անհելու համար անհրաժեշտութիւն կը դոյնանայ որ Տնօրէն Ղալիկեան անձամբ Եգիպտոս այցելէր և ընէր հարկ եղած անդեկատուութիւնը:

Տնօր Ղալիկեան մեկնեցաւ փեարուարի կէտերը և երկու շաբաթ Եգիպտոս մնալով՝ պատահութիւններ ունեցաւ անանուելու և խորհրդակցելու Ազիքասնդրիոյ և Գահրէի վարչութեանց հետ: Համագործակցութենէ տարրեր գիտնի վրայ հասկացալութիւն մը՝ կեդրոնի վարչութեանց համար եւս ընդունելի չի պիտի ըլլար ամենեւին:

ՌԱՆԱԿՏՈՒԹՅԱՆՆ ԵՒՐԸ

Տնօրէնութեան զարձէն ետք, Near Eastի վարչային կազմին մէջ յառաջ եկած փոփոխութեան մը բերումով, Mr. Mc Afeeի փոխանորդս Mr. E. Blatchfordի հետ սկսան շարունակուիլ բանակցութիւնները, որոնք, վերջապէս, շնորհիւ նոր Տնօրէն Mr. Fowleի և Քօմիթէի, ու մանաւանդ՝ Mr. Blatchfordի բարեացակամ ու անկեղծ վերաբերմունքին, Մայիսի սկիզբը յանդեցան գործակցական համաձայնութեան մը:

Այժմ Near Eastը բացի իր առջի 40 որբերէն, 121 (*) հոգի եւս ունի մեր պաշտպանութեան տակ, որոնք կը պահուին իր հաշուոյն, ամսական 9 տոլարով:

Ներկայիս որբերու ընդհանուր թիւն է 279 (**), հետևեալ բաժանումով. —

	Մահչ	Աղջիկ	Գումար
Որբախնամի սնուհական	87	35	122
Near Eastէ պաշտ զանեալ	30	127	157
Գումար	117	162	279

(*) 117 որբ, 4 մայրիկ:

(**) 80ի մօտ արբեր վայրերէ:

1922. 1923 ՏԱՐԵՇՐՁՍՆԸ

Որբանոցը, այս տարի իր կրթական երրորդ տարեշրջանը բա-
լորած է ի ձեռնիկ, նոյն զասարաններով և կրթական նոյն ծրա-
գրով (*): Բարձրագոյն զասարանները, ըստ առաջնոյն, օրուան կէսը
ուսման և միւս կէսը աշխատանոցի տուած են: Near Eastի որբերն
ու որբուհիներն ալ, զրեթէ ամբողջութեամբ առնուած են զասա-
րաններու մէջ: Այս տարի եւս ունեցած ենք 15ի մօտ ցերեկօթիկ
ուսանողներ: Ուսուցչական Մարմնի կազմն էր.

Պարոններ՝ Յալալի Ղալիկեան, Վարդան Խաքէնաւերեան,
Մուրատ Մուրատեան (Near Eastի որբերուն ժամանումէն ետք) և
Գրիգոր Պօշարեան (քարտուղար):

Օրիորդներ՝ Ազնիւ Տէմիրճեան, Նարգուհի Նարինեան, Սուլ-
թան Սամուէլեան (Near Eastի որբուհիներուն հետ, 3 ամիս) և իր-
եւ օգնական - ուսուցչուհի, Օրիորդներ՝ Հայկանոյշ Սարրաֆեան
(Near Eastի որբուհիներէն) և Աննա Խանձեան, Զարուհի Լեւոն-
եան (Որբանոցի Ե.րդ զասարանի ուսանողուհիները):

Պ. Յ. Իւվէզեան ըստ առաջնոյն շարունակած է իր ծայնա-
կան և զօրծիական երաժշտութեան դասերը, երգչախումբի և նուա-
դախմբի կազմակերպութիւններով:

Գծագրութիւնը շարունակուած է այն չափով որ թոյլատու
եղած են պարագաներն ու պայմանները: Տղոց սեւ մատիտի փորձերը
(նաթիւր մօրթ, բնանկար ևլն.), շատերու կողմէ գնահատութեանց
արժանացած են զանազան առիթներով. ոմանք իւզանկարի փորձեր
ալ ունեցած են կատարեալ յաջողութեամբ: Պէյրութաբնակ ծանօթ
նկարիչ-նարտարագէտ Տօքթ. Մ. Ալթունեան սիրայօժար յանձն ա-
ռած է գծագրութեան մէջ յաջողակութիւն ցոյց տուող որբերէն մէկը
որդեգրել իր մօտ և հնարաւորութիւն տալ որ զարգանայ ու յա-
ռաջդիմէ այդ ճիւղին մէջ:

Աշխատանոցի զբաղումները նոյն կանոնաւորութեամբ յառաջ
տարուած են. վերին երկու զասարաններու հետ երրորդ զասարան

(**) Բարձրագոյն կարգերու բանի մը դասեր, Ընդհ. Պատմութիւն, Բնա-
գիտութիւն եւայլն, յապաւուած են աշխատանոցային զբաղումներու կամ զօրծի-
ներու պակասին բերումով:

մ'ալ աշխատանոց հետեւած է այս տարի. որով, արհեստի հետեւող սղոց թիւը եղած է 40, ընդհանուր որբերու իւրր մէկ երրորդը:

Վերջացող տարեշրջանին մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայուած է աղջկանց ձեռագործ-ասեղնագործութեան, ուսուցչուհի ունենալով Որբանոցի գերձակուհի՝ Տիկին Մատի Երեմեանը: Նշանակութեան արժանի է այն յատաշղիմութիւնը որ դիտուած է ըլլա՛յ արտագրութեանց քանակին և ըլլա՛յ անոնց որակին մէջ: Բացի սրտաէ, ֆիլէ, տանթէլի նման բանուածքներէ, չափաւաս աղջկաները մասնաւոր հրահանգում մը ունեցած են կտրուձեւի և գերձակութեան մէջ — համեմատ շահ մըն ալ ապահովելով Որբանոցին: Ասեղնագործութեան արտագրութիւններէն 60 կտոր վիճակահանութեան գրուած են Յունուտարի մէջ. մաս մը ներկայացող գնորդներու վաճառուած է յարմար գիններով. ուրիշներ՝ պատրաստուած են մասնաւոր յանձնարարութեամբ: Յուլիսի սկիզբը պիտի ունենանք երկրորդ վիճակահանութիւն մը, 80 կտորի համար:

ԹԱՆԹԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՆՈՒԵՐԱՏՈՒՌԻԹԻՒՆԸ

Այս տարի գոհունակութեամբ պիտի նշանակենք Թանթայի հայ դպրութիւն 20½ անդլ. սկիի մի նուիրատուութիւնը, որ յատկացուած է Որբանոցի որբուհիներուն ձեռագործ-ասեղնագործութեան, իրեւ անձեռնմխելի դրամագլուխ, որբուհիներուն՝ զործ և որբանոցին՝ հասոյթ մը ապահովելու համար ընդմիշտ:

ՀԱՐԱՆԱՅՈՒՆԵՐ

Որբանոցի որբուհիներէն ոմանք, ներկայացող յարմար թեկնածուներու խնդրանքին զոհացում տրուելով, սկսած են ամուսնացուիլ: 1922է սաղին հարսնացուած են.

1) Օր. Հոիփոի'է Եաղուպեան (Այնթապցի), զրկուած՝ Գանատա, Գ. Մանուէլ Մղրըպլեանի (Այնթապցի):

2) Օր. Խանըմ Ճուպպալեան (Այնթապցի), ամուսնացուած՝ Գ. Պարոյր Գաղանձեանի (Այնթապցի ի Ճիւնիէ):

3) Օր. Մաքրուհի Օհանեան (Կիւրինցի), ամուսնացուած՝ Գ. Պետրոս Մառուկեանի (Կիւրինցի ի Պէյրութ):

4) Օր. Արեւադոյս Գաղանձեան (Կարնեցի), նշանուած (*) Պ. Սահակ Ճիզմէճեանի (Մալաթիացի, ի Բրազիլտընս) :

5) Օր. Արուսեակ Պարսումեան (Այնթապցի), ամուսնացուած՝ Պ. Սարգիս Տէյիրմէճեանի (Այնթապցի, ի Կիպրոս) :

Բացի որբութիւնէն, մի քանի մայրիկներ եւս ամուսնացուած են ըլլա՛յ Այնթապի մէջ, ըլլա՛յ ի Ճիւնիէ :

Ամուսնութեան խնդրանքով դիմում կատարողներէ կը պահանջուին աւուրիութեան, առօջութեան, բարոյականի և բարեկեցութեան վկայականներ, ազգային օրինաւոր Մարմիններէ կամ ծանօթ անձերէ տրուած : Ամենախիստ զուշութեամբ կը լրացուին օրինական պահանջները. քանզի. Որբանոցս ի սկիւրանէ անտի իրեն համար սկզբունքի խնդիր մը նկատած է տիպար ընտանիքներու, երջանիկ բոյներու կերտումը :

ՆՍՐԻՆ ԿԱԶՄ

Որբանոցը ընտանեկան կազմ մը ունի ներքնապէս. հոն կան հայրիկ մը, մայրիկ ներ և զաւակներ : Որբերն ու որբութիւնները օժանդակութեան բաժինը ունին մաքրութեան, հսկողութեան, զիշեարդատութեան գործերուն և խոհանոցային աշխատանքներուն մէջ : Աշխատանքի ժամերուն ամէն ոք կը լծուի իր պաշտօնին և ներքին փոքր ինքնաւարութիւնը որ կայ աղոց մէջ, կարելիութիւն կուտայ որ դասապետներու վերսկսողութեան տակ ամէն ինչ կատարուի անթերի և մաքուր : Մէկ խօսքով, Որբանոցը իր ներքին կազմով տուն մըն է, բաղմանդամ ընտանիք մը — ինչ որ հայ և օտար այցելուներու կողմէ ալ դիտել տրուած է քանիցս :

ՈՐԲՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Որբանոցիս որբերուն առօջութիւնն ու աշխոյժ կենցաղը ամէն ժամանակ արժանացած են անկեղծ գնահատումներու. արդարեւ, զոհանակութեամբ պէտք է նշանակենք թէ, Որբանոցս իր հաստատութեան օրէն ապրին, փոխանցիկ հիւանդութեանց կամ պէս պէս ախտերու յարձակումներէն զերծ մնացած է : Աչքի, գլխու (զոնջութիւն) և մարմնի (բորստութիւն) հիւանդութիւնները, բազմապատմամբ

(*) Ղեկուած՝ Աղեմսանդրիս, ուր կը մնայ ցարդ :

ուրիշ հաստատութիւններու, շատ աննշան հաճմատութիւն մը ունեցած են միշտ. այնպէս որ, հիւանդանոց ունեցած ենք յաճախ՝ առանց հիւանդի:

Որբանոցը ձիւնիէ հաստատումէն ասդին ունի վճարեալ այցելու բժիշկ մը, Dr. Tevfik Salibə (*): Տօքթ. Մուշեղ Հատիտեան եւս, այն օրէն ի վեր որ ստանձնած է Near Eastի որբանոցներուն այցելու բժիշկի պաշտօնը, չարաթը մէկ կամ երկու անգամ կ'այցելէ մեր Որբանոցն ալ և քննութիւններ կը կատարէ ձրիօրէն:

ՈՐԲԱՆՈՅՑԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այնթաղի Որբանոցը, հակառակ անոր որ փոխադրական զիւրութիւններէ զուրկ է և շատ անգամ՝ իր գնումները Պէյրութէ ընելու հարկադրուած, ծախքերու խնայարութեան տեսակէտէն առաջնութիւն մը ունեցած է Պէյրութ-Լիբանան շրջանակին մէջ տեղաւորուած առանեակ մը որբանոցներու բաղդատմամբ(**):

Երողորուած սնունդը զոհացուցիչ է և ընտիր, որակով ու քանակով. միշտ նախընտրուած է գինեղ ապրանքի մը լաւը, մաքուրը. հացը՝ որ կը գնուի, անդրեական ալիս ինչ հացն է, լաւ եփուած և մաքուր: Եւ հակառակ սնունդի տեսակէտով ցոյց արուած այսքան ծայրայեղ բնականօրէն — ինչ որ գիտօրութեանց ասիկէ կուտայ մերթ ընդ մերթ, Որբանոցի ուսնատեղէնի ծախքը որք զլուխ ամսական 4 կամ 4-50 դրշ. եզրագտականէ աւելի չէ եղած (անցեալ և առջի տարիներուն): Վերջացող տարեշրջանին ուսնատեղէնի ծախսոց ամսական սակը եղած է 2 3/8 դրշ. եզրագտական. — զգալի նուազում մը՝ որ յայտնադէս որբերութիւնն յաւելման արդիւնքն է:

Զամբուած սնունդը, իր ընդհանուր գծերուն մէջ հետեւեալն է. —

ԱՌՏՈՒՆԵՐԻ. = Թէյ, խտացեալ կաթ, պանիր, ձիթապտուղ, ռսպի չորպա, ամառը՝ մրգեղէն:

(*) Կոս սարիէ մը ի վեր Բաղամապէտ՝ ձիւնիէյի:

(**) Առջի տարիներ որք զլուխ տարեկան 32է 28 եգ. ոսկի, այս տարի՝ 18 1/2 եգ. ոսկի. (ուսեսի, զգեսի, շէմբերու, փոխադրութեան, աշխատանքի, ուսումնարանի, վառելիքի, լուսաւորութեան ծախքեր, բժշկական ծախք եւ արդարեւ մեծ ու փոքր ծախքեր կը պարունակուին այդ զումարներուն մէջ):

Կեսօրները. = Միս և բանջարեղէն (շաբաթը երեք անգամ),
իւղով ապուր (ձաւար, բրինձ, ոսպ, շաբաթը երկու անգամ), ձէ-
թով լուբիա, չօրպա:

Իրիկունները. = Մրգեղէն (ըստ եղանակին), անուշեղէն
(ոսբ, չամիչ, թուզ, արմաւ), պանիր եւն., եւն.:

Միեւնոյն հոգածութեան ու բժականորութեան առարկայ են
որբերու հանդերձանքն (*) ու անկողնի կազմածը. մանչերու կը տրբ-
ուին տաքատ - բաճկոն - արտաքին շաղկի և ալջկանց՝ ֆիաթան-չփակ
(գալիպ) - զօգնոց. իբրև ոտնաման կը տրուին երսակ, սանտալ և
չափահասներու՝ մուճակ. ձմեռ ատեն կը զօրծածուի դուլպայ և բրդէ
ֆանէլա: Անկողնի կազմածը կը բաշկանայ բրդէ անկողինէ, բարձէ
և վերմակէ (քթանէ երեսով). ամառ ատեն վերմակը կը փոխանակուի
պաթթիանիայով:

Որբախնամը ցարդ կառավարուած է Որբախնամի ամսական
առաքումներով և տեղային կարգ մը հասոյթներով: Տեղային հա-
սոյթի զլխաւոր ազբիւրներն եղած են Ամերիկեան և Յրանսական
նպաստները, ու ամսաթոշակները, վիճակահանութիւնը, ձեռագործի
վաճառումները և կարգ մը նուիրատուութիւններ:

Վարիչ Մարմինը ամէն ամիս կանոնաւորապէս Կեդրոն կը յլէ
միամսեայ հաշուեցոյց մը և տեղեկագիր մը:

ՈՐԳԱՆԻԶԱՄՆԵՐ

Որբերու վճարովի ռդեգրումը՝ որբանոցներու համար կեն-
սական կարեւորութիւն ունեցող ձեռնարկ մըն է անտարակոյս: Որ-
բախնամը վաղուց սկսած է կիրարկել զայն և մեր որբերէն մէկ
մասը արդէն որդեգրուած է եզրպտոսի և արտառահմանի բարեռէջ
ազգայիններու կողմէ: Վերջերս Պոսթմի Այնրապլիներու Ուսում-
նասիրաց Միութիւնն եւս որդեգրած է երկու որբ: Որդեգրեալ որ-
բերուն լուսանկարներն կը զրկուին իրենց պաշտպաններուն, կեն-
սադրական նօթերով(**):

(*) Առաջներ՝ եզրպտոսէ դրկուած, այժմ՝ տեղւոյն վրայ պատրաստուիլ
սկսած:

(**) Տճօրէնութեան կողմէ 1922 Հոկտեմբերին շրջաբերական նամակ մը
դրկուած է ամերիկաբնակ կարգ մը Այնրապլիներու, մեծ մասամբ իր նախկին սա-
նեռուն. յուսալի է որ այդ դիմումը կ'ունենայ իր բարեբաւ արդիւնքը Էւ Այնրապ-
լի՝ կը բերեն իրենց լայն աջակցութիւնը «Այնրապլի Որբանոց»ին:

ՀԱՌԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ՝ ՈՐՐԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Որբանոցիս որբերուն ստուար մեծամասնութիւնը Լուսաւոր, չական է. կան Հայ-Բողոքական և Հայ-Կաթողիկ որբեր եւս: Դաւանական տեսակէտով ոչ մէկ խարութիւն կը դրուի որբերու միջև: Որբանոցիս Կրօնքի դասն ալ իրականին մէջ Ս. Գրքի և բարոյագիտութեան դաս մըն է: Որբերուն չի թոյլատրուիր որ եկեղեցի կամ ժաղովարան երթալու համար Որբանոցէ դուրս ելլեն. ամէն կիրակի Տնօրէնութեան առաջնորդութեամբ պարզ ժամերգութիւն մը կը կատարուի Որբանոցի մէջ և բարոյական ու կրթական նիւթերու շուրջ խրատականներ կը խօսուին: Տարին մի քանի անգամ, մեծ տօներու առթիւ, երեք յարանուանութեանց պետերն ալ կը հրաւիրուին որպէս զի խօստովանութեամբ, ազօթքով, պատարագով, հաղորդութեամբ զսնացնեն որբանոցիս որբերուն հոգեւոր պէտքերը: Տարբեր ասններ եւս հոգեւոր պետերը աշատօրէն կրնան այցելել Որբանոց և իրենց դաւանութեան պատկանող որբերու հոգեւոր կարիքը բառնալ:

ՀԱՆԳԷՍՆԵՐ

Որբանոցը զանազան ատիթներով կ'ունենայ իր հաւաքոյթներն ու հանդէսները: Այդ շարքէն նշանակելի են անոնք որ տեղի կ'ունենան Նոր տարուոյ առթիւ և կրթական շրջաններու փակումին (Յունիսի մէջ): Հանդէսները լաւագոյն պատահութիւնները կ'ընծայեն որբերուն, իրենք զիրենք չընթացատուած տեսնելու ամէն կողմէ հաւաքուած հայր-մայրերով, քոյր-եղբայրներով. և պահ մը մոռնալով իրենց որբութիւնը, շնչելու և ապրելու համար իսկապէս հայկական միջնուրտի մը մէջ: Դարձեալ, հանդէսները յարմարագոյն ատիթը կ'ընծայեն որպէս զի որբասէր ազգակիցներ զան հետաքրքրուին իրենց անօքիկ որբերով, լսեն անոնց երգն ու խօսքը, տեսնեն անոնց գործն ու զարգացումը, վերջապէս. հոգ չէ թէ մի քանի ժամ, ապրին անոնց հետ ի քաջալերութիւն և ի խրախոյս այդ ապագայ տեսլանքին:

Ընդհանուր բնոյթ ունեցող յիշեալ հանդէսներէ զատ. Որբանոցը մերթ ընդ մերթ կ'ունենայ իր ներքին հաւաքոյթները, Ռեբերու հանդէսները, Վարդանանցի, Մայիս 28ի նման յիշատակելի

և պատմական օրերու կամ հարսնացումներու առթիւ, արտասանութիւններով, երգերով ու նուագով, պարերով կամ փոքրիկ բեմադրումներով :

1922-1923 ՏԱՐՆԵՐԶԱՆԻՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍՈՐ

1922-1923 կրթական տարեշրջանին փակման հանգէսը տեղի ունեցաւ 17 Յունիս 1923, Կիրակի օր, զոր պատուած էին Պէյ-րութէ, Ճիւնիէյէ և շրջակայքէն 400ի մօտ հրաւիրեալներ : Հայ, տեղացի և օտար (*), Որբանոցի սրահներուն տնրաւարարութեան պատճառաւ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ հանգէսը կատարուեցաւ Որբանոցի մօտիկ ընդարձակ շէնքի մը մէջ, Սրահը զարդարուած էր սասերով, որբուհիներու ասեղնազօրծական արտագրութիւններով և որբերու ամենայաջիւ նկարներով (**) (շրջանակի մէջ և աղակերպ) :

Հանգէսը, նախորդ տարիներու պէս ունեցաւ երկու բաժին. արտասանական և երաժշտական : Արտասանական բաժինը կը բաղկանար 10 արտասանութենէ (3ը ֆրանսերէն) և իւրեւ նորութիւն, 2 ինքնագիր շարադրութենէ (ընդհանուր մրցումի մը մէջ առաջնութիւն չափով երկու պարսններու կողմէ կարգացուած և արտասանուած) : Երաժշտական բաժինն ալ ունեցաւ երգչախումբի և նուագի մասեր, առաջնորդութեամբ Պ. Յ. Իւլէզեանի և ընկերակցութեամբ զաշնակի :

Հանգէսը այս տարի ալ պահեց իր տոհմիկ բնոյթը և ուրախութեամբ պիտի նշանակենք որ իր փայլն ու յաջողութիւնը զերազանցեց նախընթացները :

Հանգէսին կարգացոյցը նոյնութեամբ կը արուի ստորեւ :

ԲԱՅՈՒՄ. (Երգչախումբ). Յառաջ Սանուհ. (Բայլեղ Որբանոցի)

Նուագախումբ. (4 ջութակ, 6 մանսօլիւն, 2 ֆլուի)

(Երգ ևւ եղանակ)

Երգչախումբ. Մեր Հայրենիք.

(*) Ն. Ս. Օձուրիւնը՝ մասնաւոր կերպով հրաւիրուած, Հալէպէն հեռագրաւ կրչայսէր իր ինդակցութիւնը եւ մասնակցութիւնը՝ հոգում ու սրով :

(**) Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են. = Որակաւներ, Լուսնի խաղը, Զերեւմբ, Հայաստանի փառքերէն, Mignon, Օգոստոսիւն (իւղաներկ) եւայլն :

Արսասանութիւններ. —

- ա.) Տօնական խոհ (Լուրճի Միմաս) Օր. Մ. Կեննեան
 բ.) Հայրենիքիս (* * *) Օր. Ե. Յակոբեան
 գ.) Napoléon II. (Victor Hugo) Պ. Յ. Տէրտեան
 դ.) Ինչո՞ւ եւ ինչպե՞ս պիտի ապրինք (Երդր.) Պ. Վ. Տիտիկեան
 ե.) Դարեւոյ Վրեժ (Սիմանթո) Պ. Ս. Տէր Յարութիւնեան

Երգչախումբ. — Come to the Dance.

Արսասանութիւններ. —

- ա.) Սահմանը անցնողները (Գ. Բարսեղեան) Պ. Գ. Գալայճեան
 բ.) Մայրենի եկեղեցին (Սահակ-Մեսրոպ) Օր. Ս. Մուրաշեան
 գ.) L' Onde et l' ombre (Victor Hugo) Պ. Խ. Սասունեան
 դ.) Փառք Յաղթութեան (Ա. Ահարոնեան) Պ. Ս. Ուղուրեան

Երգչախումբ. — Ի զե՛ն, Հայե՛ր, ի սոյ՛ր.

Նուագախումբ. (Եղանակ). —

Արսասանութիւններ. —

- ա.) Զուլումի Աշխարհը (Մ. Ոսկեան) Օր. Զ. Լեւոնեան
 բ.) Le Triomphe de la Paix (Fr. Passy) Պ. Յ. Եագուպեան
 գ.) Պայսա՛ւր (իմնագիր Շարադր. ոսն.) Պ. Ս. Տէր Յարութիւնեան

Երգչախումբ. — Շօրօրա (գեղջուկ պարերգ).

Տնօրհին Տեղեկատւութիւնը.

Նուագ. — Vals Idylle (Չուքակ եւ դաւենակ) Օր. Ա. Ա. Սարաֆեան
 եւ Պ. Յ. Իւլիկեան

La Marseillaise. — (Երգչախումբ):

ՈՐԲԱԽՆԱՄ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Վերջացող տարեշրջանի ամառվերջի հանդէսը Որբանոցիս տա-
 րեգրութեանց մէջ պիտի մնայ կրկնակի նշանակելի թուական մը,
 ոչ միայն հանդէսին աննախընթաց յաջողութեամբը, այլ մանաւանդ
 իբրեւ հաստատութեան օրը Պէյրութի եւ շրջակայից Որբախնամ Մաս-
 նանիւղին:

Որբանոցիս հանդէսը անկեղծ համակրութեան մը գոյութիւնը
 վաղմէց զգալի էր. դժբախտաբար, կազմակերպութիւնն էր որ կը
 պակսէր: Տնօրէնութեան կողմէ Որբանոցի տնտեսական եւ աշխա-
 տանոցային կեանքին, ելեւմտական կացութեան, Near East-ի հետ
 կայացուած հասկացողութեան եւ այլ ներքին աշխատանքներու շուրջ

տրուած տեղեկատուութիւնը, ի վերջոյ Որբախոյնը և որբերուն կարգ մը կենսական պահանջներուն թուումը, տալիս չէին հանդէսին հմայքին հետ խառնուած, առիթ ընծայեցին որ զոյաթիւն ունեցող համակրութիւնը զործնական ընդթ ստանայ, դրականացուի: Ներկաներէն Տօքթ. Օննիկ Կէրկէրեանի կողմէ յայտնուած առաջարկ մը, Որբախոյնի Մասնաճիւղի մը կազմութեան (*) ծափահարելի առաջարկը, Պ. Մ. Գալըպեանի և այլոց կողմէ երկրորդուած ու հաստատուած, ընդհանուր հաւանութեան կարծանանայ և կը ստորնաւորուի հանդէսին մէջ: Ոմանք, զրամական ու զրենական նուիրատուութիւններով ոյժ կուտան առաջարկին. իսկ, իբր 40 հոգի, տիկիներ և պարոններ, սիրայօժար կ'անդամագրուին կազմելի Մասնաճիւղին:

Զինարկը հիմնադրելու և կազմակերպութեան մը կապելու առաջադրութեամբ, հանդէսին յաջորդող մի քանի օրերու ընթացքին առժամեայ վարչութեան մը ծրագիրն ալ կ'իրականացուի և Տնօրէնութեան հրաժրումով, Ալն. Տօքթ. Պ. Միլքոնեանի(**) պատուակալ նախագահութեան տակ, առժամեայ վարչութեան մը անդամ կ'ըլլան Տիարք,

Օննիկ Մալլումեան

Միհրան Գալըպեան

Նշան Հաղարատեան

Վահան Վարդապետեան

Տօքթ. Օննիկ Կէրկէրեան

Առժամեայ վարչութիւնը զործի սկսած է արդէն և յուսալի է որ Պէյրութի նօրակազմ Մասնաճիւղը, նոր անդամակցութիւններով զօրեղացած, քիչ առնի մէջ կ'ըլլայ Որբախոյնի աջակից կարեւոր կեդրոն մը:

ՈՐԲԱՆՈՅԻ ՅԱՐԱՐԱՆԻ ԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅ

Լիրանան՝ առաւելադէս հայ որբերու ապաստանարան մը ելած է այժմ. ձիակլէ Սայսա տաճնակ մը որբանոց ունի ան իբր

(*) Իրականից մէջ՝ վերակազմութեան, քանի որ, 1919ին, Որբախոյնի պատուիրակ Տիար Ե. Աղազարի և Հ. Ազատեանի ջանքերով կազմուած մասնաճիւղ մը զոյոթին ունեցած էր նախապէս:

(**) Դիւանագլխական ներկայացուցիչ Ազգ. Պատուիրակութեան:

զողին մէջ, մօտ 9000 որբերով։ Այնթապի Որբանոցը, ամենա-
պզտիկներէն մէկը, ձգտած է միշտ մօտէն շփման մէջ պահուիլ այդ
քոյր հաստատութեանց հետ — Ըլլա՛յ փոխադարձ այցելութիւննե-
րով և Ըլլա՛յ հանդէսներու մասնակցութեամբ։ Եթէ պայմանները
թոյլատու Ըլլան, բնական է մեզ համար փափաքելի պիտի Ըլլայ
որ որբերն ալ շփման մէջ դրուին իրարու հետ, մարդական հան-
դէսներով, մրցութեանով կամ պարզ այցելութեամբ։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՏԱՐԵՇՐԶԱՆԸ

Որբանոցի 1923-1924 տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ Սեպ-
տեմբերին։ Հինգերորդ դասարանը կրթական ծրագրով իրեն համար
սահմանաւ շրջանը բոլորած Ըլլալով, իրեն շրջանաւարտ, ըստ
օրինի պիտի դուրս գայ Որբանոցէն։ (Մեզ համար փափաքելի պիտի
Ըլլար որ անոնք յառաջիկայ տարին ալ անցնեն Որբանոցի մէջ և
աստիճան մ'ալ զարգանան եթէ ոչ իրենց ուսման, գէթ իրենց ար-
հեստներուն մէջ։ Երգէս զի երբ Որբանոցէ մեկնին, կարենան իրենք
զիրենք ապրեցնել և ուրիշին բնօ չըլլալ։ Համեստ ծրագիր մը՝ որ
կը փայտայտի մեր կողմէն և օրուն իրագործուի, սակայն, կապ-
ուած է արտաքին նպատաւոր պայմաններու և մանաւանդ՝ նիւ-
րական կարեւոր աջակցութեան)։

* * *

Վ. Ե Ր Զ Ա. Բ Ա. Ն.

Ահա՛ ամիսի զծերու մէջ պատմութիւնը հաստատութեան մը՝
որ չտարու, նոյն խի օտարներու հաւատարմով տխուր է և օրի-
նակելի՝ ամէն տեսակէտով։ Այնթապի Որբանոցը իբր և տարուան
զոյութիւն ունի. իր հաստատութեան օրէն ազդին, անոր տիրական
և առաջնորդող նպատակն եղած է խնամել, կրթել անօքիկ որբ սե-
րունդ մը և մարդ հասցնել — իրենց կոչումին, իրենց սրբազան
գերին զիտակից մարդեր՝ որոնք պատիւ բերեն զիրենք կրթող, խնա-
մող անձերու և հաստատութեան, զիրենք ծնող ազգին՝ որ աչնքան
յոյսեր ունի դրած իր վաղուան փառքը կերտելու կոչուած այդ մա-
հապարծ բնկորներու վրայ։

Թէ ի՞նչ կրցած է ընել Որբանոցս՝ այդ ուղղութեամբ, Որբա-
նոցը այցելած, որբերը իրենց տան մէջ և իրենց գործերուն վրայ

տեսած կարգ մը ականաւոր զէմքերու վկայութիւնները^(*) տալ գուցէ ամէնէն արդարակիւս դատումը պիտի ընծայէ առ այդ :

« Հաճոյք մը եղաւ մեզի այցելել այս Որբանոցը, ուր զօհունակութեամբ դիտեցինք աչքառու կարգ ու սարք և գնահատելի մաքրութիւն. դիտեցինք որ հոս որբերը՝ որբեր չէին, այլ կը վայելէին ծնողական գուրգուրանք և խնամք : Կը մաղթեինք որ ազգին այս յոյսերը պսակեն իրենց համար աշխատողներու զօհունակութիւնները և կարենան դառնալ պատուական ու պատուարեր հայ քաղաքացիներս :

22 Յունուար 1920

Այնթապ

Պօպոս Վ. րդ. Արիս Բերսոպ Վ. րդ. Գէօրգիան
(Զմեւարի Լիւթարանութեան)

« Ի ձիւնիէ փոխադրուած Այնթապի Ազգ. Որբանոցը՝ ընդ խնամատարութեամբ Տիար Ղազարոս Ղալիկեանի, այցելեցինք և զօհունակութեամբ տեսնեք զուրգուրատ խնամքները. թէև որբեր՝ բայց երջանիկ են և կը մաղթեմ միշտ երջանկութեամբ ապրին ընդհանուր ազգի սիրով և համակրութեամբ : Օրհնեալ Գահիրէի Որբախնամ Մարմինը, որ Նեղոսի հեռաւոր ափերէն Մովսիսանման ցեղասիրութեամբ կը պահեն ու կը սատարեն որբերուն, որ ապագայ հայութիւնը պիտի կազմեն. օրհնեալ և ամեն աշխատաւորք, որ սրտագին հոգեով կը խնամարկեն : »

1920 Օգոստ. 7, Ի ձիւնիէ

Սահակ Կր. Կիլիկիոյ

« Կը յանձնարարեմ բոլոր թերահաւատներուն այցելել ձիւնիէ և տեսնել հոն թիւրքին ու արաբին ճիրաններէն ազատուած խումբ մը որբերու և որբուհիներու նախանձելի վիճակը. Որբանոցին՝ Տնօրէնին ու մայրիկներուն շնորհիւ՝ եւրօպական որբանոցի մը հետ մրցող մաքրութիւնը. և այն ատեն, վստահ պիտի ըլլան թէ այս ազգը չպիտի փճանայ ու պիտի ապրի : Կեցցե՛ն ազգին որբերը. կեցցե՛ն որբասէր հայերը : »

7 Օգոստ. 1920

ձիւնիէ

ՕՇԵՒԿ Մաղլումեան

(Գարգի վանառական, Պէյրութ)

« Ազգային անբաւ կարօտութեանց զօրմանումին ճամբուն վրայ, լաւագոյն մխիթարանքն է միշտ հանդիպել այսօրուան նորատունկ վաղուան պաշտատ. ծառ սիրելի որբուհիներու : Հոս զղացինք այդ մխիթարութեան մեծագոյնը. աչքառու են օրինակելի մարդու-

(*) Փաղուած՝ սպաւորոյթեանց տոմարէն :

թիւնը, ճիշդ կարգադրանքները և տւոյ զուարթ ու կայտառ ու-
սողջութիւնը և ասոնց աւելնուն հետ՝ ազգասիրական նուիրական
զգացմունքներն...»

Յակոբ Ծ. Վ. Նէսիմեան Գաբրիէլ Վ. Գասարեան

27 Ապրիլ 1920 (Կր. Փոխանորդ Հայ. Կար. [(Այժմ՝ Փոխ-Վանահայր
ձիւնիէ Հայոց Պէյրութի) Զմեառու ուխտի)

«Le Frère directeur des Frères Maristes de Jounieh est heu-
reux d'exprimer le plaisir qu'il a eu en visitant l'Etablissement des
Orphelins, où il a admiré la bonne tenue des enfants et la dis-
cipline qui règne parmi eux...»

Jounieh, le 2 Janvier 1921

Fr. J. Gaudence

(Տնօրէն ձիւնիէյի Գօլէնի)

«In behalf of the Near East Relief I wish to express our
great appreciation of the work of our Sister Orphanage at Junieh...
The need is great to save and to train a remnant of the Armen-
ian people and it is a rare privilege to be able to join with de-
voted associates in this task, which is one of the greatest oppor-
tunities for usefulness that God has ever given. Let us hope that
the boys and girls of this institution will become noble citizens of
Armenia...»

March 1, 1921.

Bayard Dodge

(Managing Director of N. E. R.

այժմ՝ նախագահ Պէյրութի
Ամերիկեան համալսարանին)

«Very much pleased with what we saw and heard...»

April 25, 1921

(Maj.) James H. Nicol

(Acting Director of N. E. R.)

«Այցելեցի այս Որբանոցը և մեծ հաճոյքով տեսայ կարգ-կա-
նոնը, մաքրութիւնը և սաներուն առողջ երևոյթը: Կը շնորհաւորեմ
Տնօրէն Տիար Ղ. Ղալիկեանը որուն մասին զօրեւանեք լսեցի Պէյ-
րութի մէջ հեղինակաւոր անձերէ:»

Ապրիլ 25, 1921

Վ. Մ. Գիւրգենեան

(Փաստաբան. — Խմբագիր՝ Կոյնակի
էւ զործիչ Հ. Բ. Ը. Միւրեան)

«Որպէս Թափառական տարագիր հայ մը Լիբանանի տապնջա-
կան օտար երկնքի տակ, այս Որբանոցի մէջ անցուցած շատ սուղ

վայրկեաններու, հոգեկան մեծ տխրանք մը կը զանեմ և ամենա-
քաղցր յուզում մը կ'ըմբռնեն, տեսնելով այս Որբանոցի մէջ բա-
րոյական և մատարական գնահատելի ուղղութիւն մը, և սպաւոր-
ուելով այս միջնորդութիւն մէջ թեւածող տոհմային անուշ շունչէն» :

1921, Մայիս 16

Ա. Մ. ԿԼԵՆԿԱՆ

(Խմբագիր «ՏԱՐՈՍ»-ի ելլն.)

«Այցելելով այսօր Որբանոցամի հիմնած այս Որբանոցը, մեծ
գոհունակութիւն տեսցանք տեսնելով հոն տիրող մաքրութիւնը,
կարգապահութիւնը, ազոց առողջ ու զուարթ դէմքերը, բարեկիրթ
ու վայելուչ նիստ ու կացը. ուրախ եղանք լսելով իրենց ազգասի-
րական եռանդով երգած երգերը և արտասանած բանաստեղծու-
թիւնները: Կը չնորձաւորենք բազմաթիւ անօրէնք, անձնուէր ուսու-
ցիչներն և ուսուցչուհիները և Որբանոցամի Վարչութիւնը» :

Ճիւնիւ, 22 Մայիս 1921

Արցախի Զօրավար

Մ. Վ. Բ. ՄԵԼՈՆԻԱՆ Dr. MELCONIAN (Դիւան. Գեղարարական)

ՏԻԿԻՆ Օ. ՄԱՋԼՈՒՄԵԱՆ

E. MELCONIAN

ՏԻԿԻՆ Ա. ՆԱՅԻԼԵԱՆ (ՏԻԿԻՆ ՏԲԹ. ՍԵԼԵՈՆԵԱՆ)

«..... Կը գնահատենք Որբանոցին օրինակելի կարգապահու-
թիւնը, որբերուն առողջական աչքառու վիճակը, բնակարանի տի-
պար մաքրութիւնը, անուշիկ և զգեստի խնամակալ և զոհացուցիչ
պայմանը և խիստ լաւ սպաւորութեանց տակ կը մեկնինք, օրհնելով
բոլոր սրտանց այս Սուրբ յարկին և հաստատութեան բարերարները,
անձնուէր անօրէնութիւնը, ուսուցչական մարմինը և բոլոր զործա-
կից մարմինը. յատկապէս կ'օրհնենք հայ ազգին զաւակները, որ-
պէս զի աճին, զարգանան և զիտնան համապատասխանել իրենց համար
եղած զոհողութիւններուն և հայ ազգին ապագայ կառուցումքին» :

Ճիւնիւ, 24 Մայիս 1921

Յովհանն Վ. Բ. ԳՈՒԳԻԱՆ

(Եղիսկ, Կար. Հայոց Եղիպատի)

«Կրօնական հոգեթով յուզումով և յարգալից պատկասանքով
կը մտնենք ձիւնի գոհնուող Եղիպատի Որբանոցամի երկեսն Որբա-
նոցին սեմերէն ներս: Ես կը հաւատամ որ մարդազայլ թուրքերու
ճիրաններուն մէջ բզբտուած հայութեան զոհերը ամենափառասիր
մարտիրոսներ են և անոնց թողած սրբերը՝ փարեղի նշխարներ ու մա-
սունքներ են: Այս ճամբարութիւնը աւելի զրապէս կը շօշափէ այն
ամէն ոք որ ձիւնի Որբանոցը կ'այցելէ: Այս պահուս, ես իմ մա-
տիս փառասիր մարտիրոսներու մասունքները կրող չքնաղ սրբատուփի

մը մէջ գտնուելու ապաւորութիւնը կը կրեմ: Հոս տիրող կարգապահութիւնը, շէնչող գաւաթութիւնը, որբերուն առողջ ու կայտառ երեւոյթը, վերջապէս բարոյական, նիւթական ու կրթական դարձանալի կարգ ու սարքը ինծի այս համոզումը կը ներշնչեն... 10

24 Մայիս 1921, Տիւնիկ

Վարդան Վ. Վր. Խաչերեան

(Զմեարի ուխտէն. — առաջնորդ՝ Գանիրէի)

«Եղել եմ Կովկասում և Ատանայում բոլոր որբանոցների մէջ: Սա ունի համարեա բոլոր բարեմասնութիւնները այդ լուսալոյն որբանոցներին: Բայց չեմ տեսել նրանցից ոչ մէկում այդ տիպար մաքրութիւնը և ֆիզիքական կայտառութիւնը որբերին, որ փայլ է տալիս նրանց զէմքերին և պարտաբաժ է իմ հագին յոյզի և հըրճուանքի խորունկ յոյզերով:

... Հետանում եմ այս Որբանոցից այն անվթար հաւատքով, որ ապագայ Հայաստանը այս խուլ անկիւնից աւել է ստանալու, աւել՝ անշէջ կենդանութեան և կենսագործ մեծութեան:»

Պէկո. 25, 1921

ԲՃ. Մուսկ Խաթանասեան

(Պէյրուսի ժամիւրքէն)

«Երկրորդ անգամ ըլլալով կ'այցելեմ Որբանոցիս. որբերու առողջութիւնը, հիւանդանոցի առանց հիւանդի մնալը, ամենատեժ երաշխեքը և վկայութիւնն է զուրգուրտ խնամքի. հետեւաբար, կը մազթեմ Որբախնամ Մարմնայն ահէն յաջողութիւն. տնօրէնին և պաշտօնէից կարողութիւն և առատութիւն հայրական, մայրական ու քրոջական սիրոյ:»

1922 Յունիս 22

Սահակ Բ. Կր. Աւերակաց

«... I found this orphanage a very nice and peaceful home and am glad to know some armenian children happy and safe here.»

March 6, 1922

Miss Petersen

(Formerly of Mezereh. այժմ՝ Ճիպէյի արքանոց)

«Ami de longue date des Arméniens, je suis heureux de joindre mon témoignage à ceux qui précédent. Je fais des vœux pour que prenne fin au plus vite le long et douloureux calvaire des Arméniens. Leur courage devant le malheur leur donne droit au bonheur.»

Le 6 Mars, 1922

Maurice Muret

(Homme de Lettres; Membre correspondant de l'Inst. de France)

«Այսօր, 19 Յունիս 1922, անակնկալ կերպով այցելելով Որբախնամ Ընկերութեան Ճիւնիէյի Որբանոցը, մէկ քանի օտարազգի բարեկամներու հետ պարտեցանք անոր զանազան բաժինները և շատ զո՛ւ մնացինք Որբանոցի բոլոր մասերուն մէջ տիրող մաքրութենէն, կանոնաւորութենէն և առողջապահիկ պայմաններէն: Մեր ժամանակը չէր ներեր ուսումնական վիճակին վրայ ծանօթութիւններ ստանալու, բայց տեսանք որ աշակերտները և աշակերտուհիները կատարելապէս առողջ, կայտաւ և գուարթ երեւոյթ մը ունէին: Ազնկանց ձեռագործի բաժնին մէջ տեսանք աշխատութիւններ որոնք հաշակի և նրբութեան կողմէ պատիւ կը բերեն ո՛չ միայն Որբանոցի ուսուցչուհիներուն և սանուհիներուն, այլ ընդհանրապէս հայ իզական սեռին...»

Միքեան Տամառեան

«Ամէն ինչ կանոնաւոր, կոկիկ և զոհացուցիչ այս տան մէջ»
1922 Պեկ. 30, Շք. 1 Ճիւնիէ

Բարդէն Նպիսկոյան

«Երբ ցտերու մէջ՝ կաթիլ մը մխիթարութիւն, պուտ մը տխրանք, եթէ կ'ուզէք, ո՛վ հայութեան, մանաւանդ կիլիկիոյ հայութեան վայրաժատին բեկորներ. փութացէ՛ք ինձի պէս գէթ քառորդ ժամ մ'այցելելու Ճիւնի հաստատուած Հայկ. Որբանոցը, որ կտրիճ սէզ Այնթապի ծոցէն ակամայ եկած ապաստանած է Լիբանանեան օտերերու ստորադը, Տնօրէնութեամբ Տիար Ղ. Ղալիկեանի... Իրօք, հետէն հետուսեր էի թէ այս մօտաւոր կեդրոններու որբանոցներէն ամենէն կատարեալն ու արդարն էր այդ Որբանոցը. և սակայն, միշտ վերադառնութեամբ լսեր ու մտքիս մէջ պահեր էի այդ գոփեսաները: Ու այսօր, երբ երջանկութիւնը կ'ունենամ անձամբ այս նուիրական հաստատութիւնն այցելելու, ուրախ և հպարտ կ'զգամ հայու, կիլիկիոյ զաղթական հայ վարդապետի սիրտա, որ տեսածս՝ լսածէս շատ աւելի է:»

17 Ապրիլ 1923

Ճիւնի

Դրիգոր Վ. րդ. Մանուեան

(Զմեաքի Միաբանութենէն)

«Այցելեցի այս գեղեցիկ վայրի մէջ գետնիցուած Որբանոցը և զայն ամէն ինչ կանոնաւոր դրութեան մէջ. երեխաները զատաբարակում են ազգային առողջ ուղղութեամբ:»

7 Յունիս 1923

Բժ. Համ. Օհանջանեան

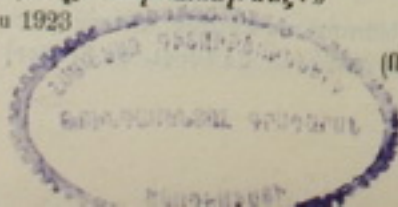
(Հ. Հ. Նախկին Վարչապէս)

«Որբանոցի թէ ներքին և թէ արտաքին կարգ ու սարքը միանգամայն զօհացուցիչ էր. որբերի և պաշտօնեաների ազգային զգացումը վեր է ամէն քննադատութենէ:»

7 Յունիս 1923

Մուսնդ Հայրապետեան

(Ուղեկից-ընկեր՝ Բժ. Օհանջանեանի)

ԳՍԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0319215

Man
773

